

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Diplomová práce

Spolková činnost ve vztahu k utváření identity
Bc. Martina Bláhová

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologie

Studijní program Antropologie

Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Diplomová práce

Spolková činnost ve vztahu k utváření identity

Bc. Martina Bláhová

Vedoucí práce:

PhDr. Tereza Šlehoferová, Ph.D.

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

.....

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí mé diplomové práce paní PhDr. Tereze Šlehoferové, Ph.D. za metodické vedení, věcné připomínky a cenné rady při psaní práce.

Obsah

1	ÚVOD	1
2	TEORETICKÁ VÝCHODISKA.....	3
	2.1 Venkovský prostor.....	3
	2.2 Identita	7
	2.3 Jedinec.....	8
	2.4 Skupinová identita	9
	2.4.1 Příjímací rituály	11
	2.5 Občanský sektor	13
	2.5.1 Občanský sektor v České republice	14
	2.5.2 Dobrovolní hasiči	17
	2.5.2.1 Historie dobrovolných hasičů	18
	2.5.2.2 Vesnický hasičský sport.....	20
3	METODOLOGIE.....	24
	3.1 Struktura rozhovoru.....	25
	3.1.1 Cíle výzkumu	26
	3.1.2 Představení informátorů	26
4	ANALÝZA.....	31
	4.1 Důvody jednotlivců ke vstupu do spolku	31
	4.1.1 Příjímací rituály	34
	4.2 Identita	37
	4.2.1 Projevy identity	38
	4.3 Genderové role.....	43

4.4 Spolkový život	45
4.4.1 Participace na kulturním životě	47
4.4.2 Participace v politice	50
4.5 Generační identita a vymezení	50
4.5.1 Práce s dětmi a mládeží	51
4.5.2 Střet generací	53
4.6 Hasiči a další spolky	54
4.7 Pohled z vnějšku	55
4.8 Budoucnost spolku	57
5 INTERPRETACE A SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ	60
6 ZÁVĚR	62
7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	64
7.1 Elektronické zdroje	67
7.2 Jiné zdroje	67
8 RESUMÉ	68

1 ÚVOD

Spolky, dobrovolnické organizace a spolková činnost jsou vlivný článek, který utváří podobu současné venkovské každodennosti. Občanské spolky jsou silnou sociální skupinou na vesnicích, městečkách a malých městech. Dobrovolnické organizace jsou součástí sociálního systému, stejně jako kultura. Kulturu lze považovat za uspořádaný systém významů a symbolů, v jejichž mezích se odehrává sociální interakce (Geertz, 2000).

Spolky mohou být efektivním spoluvůrcem identity – poskytují jedincům pocit odlišnosti a vymezení se vůči ostatním, dávají návod, jak konceptualizovat sám sebe a ostatní. Možnostmi, kterými lidé mohou skrze spolky utvářet svou identitu, jsou omezeny jen dostupností spolků v daném čase a životním prostoru. Kolektivita nejen odkazuje k základním sociálním hodnotám, je také způsobem jejich vyjádření – představuje ideální formu a způsob, jak zpodobnit hodnoty a normy společnosti (MacClancy 1996, 2-4).

Práce si klade za cíl postihnout kolektivní identitu spolku dobrovolných hasičů. Jak se utváří kolektivní identita v rámci dobrovolného spolku. Jakým způsobem spolek manifestuje svoji kolektivní identitu. A jak je tato identita přijímána jednotlivými členy sdružení. Druhým cílem výzkumu je popis kolektivního života spolku. Jaké významy se skrývají zatím, co dělají, co říkají, co si myslí a jak se chovají dobrovolníci ve skupině. Výzkum se především zaměří na popis toho, jaký je dobrovolnický život ve venkovském prostředí. Jakým způsobem spolky prožívají roční cyklus. Dobrovolnické spolky jsou dobře uchopitelnou skupinou, protože mají jasně vymezené hranice, jak sociálně tak i prostorově, a jejich kolektivní identita je právě dobře uchopitelná.

Dobrovolní hasiči v současné době sdružuje okolo 350 tisíc dobrovolníků z řad obyvatel České republiky. Takto velká členská

základna, dělá z dobrovolných hasičů jeden z nejsilnějších občanských spolků v České republice. Dobrovolné hasiče, díky svému působení, můžeme najít jak ve velkých městech, tak i na malých vsíčkách a vesničkách, kde spolek tvoří sotva pár členů.

Práce je rozdělena na několik kapitol. V první části jsou představeny teoretické koncepty, o které se bude opírat celý následující výzkum. Je zde představeno základní vymezení venkovského prostoru. Venkovský prostor není jen samotná lokalita, kde se nachází obce, ale je to prostor plný specifických sociálních vazeb a sítí, které utváří jeho současnou podobu. Občanská sdružení, místní spolky a dobrovolnické organizace se velkou měrou podepisují právě na aktuálním vzhledu venkova.

Pro dosáhnutí stanovených cílů, je nutné vypravit se do terénu přímo za informátory. Samotný výzkum bude probíhat u tří vybraných spolků v okolí města Podbořany. Kromě pozorování spolků byly s vybranými členy dobrovolných hasičů vedeny polo-strukturované rozhovory. V rozhovoru byly pokládány otázky na důvody, proč vstoupili do spolku, jakým způsobem participují na spolkovém životě nebo také, zda jsou schopni nějaké kritické reflexe vlastního spolku.

Metodologie výzkumu a zpracování dat z bádání bude představeno ve druhé kapitole práce. Následná analýza odpovědí informátorů pak bude představena ve třetí části práce. Tato kapitola se soustředí na hlavní cíl práce, kterým je popis a analýza kolektivní identity ve spolkovém životě.

2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

První kapitola práce představuje teoretické podklady, z kterých vychází následný výzkum. Čtenářům budou v jednotlivých částech představeny přístupy vybraných autorů.

V první části práce se teorie soustředí na venkovský prostor. Nejprve je nutné si vymezit prostor, ve kterém se občanské spolky pohybují. Venkov v sobě skrývá specifické vazby, které mají vliv na současnou podobu spolkového života. Spolky a spolkový život vytváří vlastní identitu.

Ještě před vstupem do terénu, kde se pozornost bude soustředit na vytváření kolektivní identity, je potřeba si vymezit teoretické koncepty, které se budou k identitě vztahovat, a které umožní kolektivní identitu lépe uchopit. Výzkum identity je nosným tématem celé práce. Kromě venkovského prostoru a identity, je pozornost věnována také občanskému sektoru. Občanský sektor je významným prvkem. Bez existence občanského sektoru by spolky ani nemohly vznikat. Práce se zaměří, jakým způsobem se občanský sektor utvářel, a jaká je jeho dnešní podoba. Tato kapitola slouží jako doplnění pro pochopení celého tématu kolektivní identity dobrovolnických organizací. Na konci stati je ještě kapitola přímo o dobrovolných hasičích. Představení této dobrovolnické organizace dotváří celou mozaiku, která dokresluje práci.

2.1 Venkovský prostor

Sociální povaha oblasti, která v sobě zahrnuje především způsob života místních obyvatel. Nese v sobě především charakteristiky jejich chování, dále pak osobní hodnoty jedinců a jejich komunikaci. Konkrétně se hovoří o způsobech vnímání světa. Způsoby vzájemné interakce a sdílené hodnoty, které mohou odlišovat obyvatele města a obyvatele venkovských oblastí (Frey, Zimmer 2001, 26-27).

Venkov jako takový není snadné vymezit. Existuje několik úhlů pohledu, z jakých se venkovská oblast vymezuje. Jeden z teoretiků sociální reprezentace Mormont hovoří o tom, že venkov není věc či teritoriální jednotka. Je to jedna z kategorií myšlení. Je to kategorie, kterou každá společnost uchopuje jinak a jinak rekonstruuje. A tato sociální rekonstrukce definuje venkov jako takový (Mormont 1990). Venkov je tedy jenom sociální konstrukt.

Ve vztahu k dichotomii venkovského a městského prostředí dochází k interpretacím Emila Durkheima. Durkheim se zaměřuje především na dichotomii organická a mechanická solidarita (Durkheim 2004).

Durkheimovu dichotomii dále interpretuje Craib (in Pospěch 2014) „*Mechanická solidarita není sama o sobě formou sociální struktury, ale je to forma solidarity, která je založena na segmentovaných společnostech. Společnostech založených původně na klanu (příbuzenství, rodinných vazbách), později založených na lokalitě.*“ Především tato interpretace, která vnáší do Durkheimovy teorie geografický aspekt, je významná pro další chápání dichotomie město a venkov. Emile Durkheim, jistě nezamýšlel ve své práci, že postihne prostor. Proměna, kterou procházela společnost vyrůstající na průmyslových základech, a která souvisela s proměnou dělby a ekonomiky jako celku. Zároveň přinesla i proměnu mezilidských vztahů a solidarity jako takové. Sociální homogenita společnosti založené na mechanické solidaritě postupem času zmizí, a právě dělba práce představuje nově se vyjevující sociální pojivo, nahrazující kolektivní vědomí (Pospěch 2014).

Jak je uvedeno výše, každá společnost chápe venkovskou oblast po svém. V české společnosti jsou často definovány takové rámce uvažování, které uvozují úvahy o venkově. Venkovské oblasti České republiky jsou vnímány jako zaostávající za městy. Venkovské regiony zaostávají v mnoha ohledech, ať již se jedná o celkový vývoj, infrastrukturu nebo životní podmínky. Státní politika se tuto nerovnováhu

snaží napravovat prostřednictvím politiky, která má sblížit venkov a město. Venkov sám o sobě nepředstavuje hodnotu, nýbrž vytváří společenské hodnoty tím, že zastává určitou funkci. A tuto funkci můžeme nazvat funkcí kulturní. Venkovské oblasti mají být místem, kde se produkuje určitá kultura. Je zde uchovávána a chráněna před jejím znehodnocením. Ohrožení venkova je prakticky ohrožení celé svébytné kultury (Pospěch 2014). Je tedy otázkou, nakolik jsou přínosné snahy ze strany vlády o sblížení venkova a měst. Protože kultura, kterou venkov produkuje a uchovává, přesahuje rámec venkova samotného a odkazuje k hodnotám, které můžeme označit jako univerzální. Univerzalita těchto hodnot se neartikuluje na lokální úrovni, ale na úrovni globální, kdy venkov a jeho svébytná kultura mohou sloužit jako protiváha většinové kapitalistické společnosti (Pospěch 2014).

Kulturní funkce venkova staví venkovské oblasti jako opozici pro nedostatky urbanizované modernity. Odcizenost, neosobnost a neautenticita městského života nachází svůj protiklad v (často zdánlivé) nezkaženosti a opravdovosti venkova, který je povolán k tomu, aby se stal strážcem hodnot, které moderní město již nemá ve své nabídce. Jak tvrdí Louis Wirth (1938): Urbanismus je způsob života, a venkov se stává vůči tomuto životnímu stylu alternativou. Tento idylický pohled je nutné uvést do roviny kritiky. Je paradoxní, že venkov je označen jako strážce hodnot, když ve srovnání s městy, dosahuje vyšších nedostatků na úrovni ekonomické, vzdělanostní, sociální či celkového rozvoje. Je to však právě schopnost venkova reprezentovat i alternativní hodnoty, které stojí v pozadí, a vytváří právě tu lokální identitu, pro kterou je venkov natolik ceněn (Pospěch 2014).

Venkov není objektivně daná součást naší společnosti, která by ve své pevné podobě odolávala změnám ve společnosti. Naopak venkov je v procesech společenské změny přetvářen, formován, dokonce můžeme říci vynalézán. Neexistuje jiný venkov, než ten, který je vnímán každým jedincem nebo celou společností. A každé jednotlivé vnímání je i jeho interpretací. Každá taková interpretace slouží k aktivnímu uchopení

pozorovaného předmětu do sítě významů, které mu následně připisujeme. Český venkov prošel za posledních několik desítek let řadou krizí, z nichž každá na něm zanechala stopy. Pozitivně vnímaný venkov byl dosavadními transformacemi velmi vážně postihován. Venkov byl přiblížen městu. Na venkově se začalo dramaticky stavět, obdobně jako ve městech. Drastičnost změn byla velmi silná, zvláště když je porovnáme s okolními státy (Vepřek 2003). Identita venkova, a jeho význam ve společnosti není něco stálého. Je to fluidní entita, která je znovu a znovu reformulována. Politická sféra klade na venkov nové a nové požadavky, vytváří i nový slovník, v jehož jazyce jsou tyto požadavky artikulovány. Venkov hledá způsoby, jak dosáhnout vlastní *obnovy* formou projektů. Z obyvatel venkova (vesničanů) se stávají *aktéři regionálního rozvoje a stakeholderi*, jejichž jediným úkolem je participace v občanském prostoru na lokální úrovni (Pospěch 2014).

2.2 Identita

Identita je hluboký pocit vlastní totožnosti, který je založený na prožívání vlastní komunity. Tento pocit v sobě zahrnuje hodnoty, kterým daný jedinec věří, zároveň je pokládá za smysl svého bytí (Jandourek 2001). Identita je utvářena během sociálních procesů. Jakmile je vytvořena, je udržována. Sociální vztahy, které se podílejí na formování i udržování identity, jsou dány sociální strukturou (Berger, Luckmann 1999). Dovedeme však vůbec kolektivně jednat jiným způsobem než tak, že se ztotožníme s určitými skupinovými kulturními hodnotami. Nestojí veškerý lidský život ve znamení ohraničování. Bez nárameníku chybí příslušníkovi policie identita, a totéž se stává lékaři bez pláště nebo knězi bez taláru (Loewenstein 1995, 189). Hranice a ohraničování pomáhají se snáze orientovat v prostoru. A podobně je to i v případě identity. Jasně hranice a značky pomáhají přiřadit jednotlivce ke skupinám či spolkům. Jedinec, tím, že nosí příslušné znaky, manifestuje svojí příslušnost ke skupině. I pro okolí je takový jedinec snáze zařaditelný.

Termín identita hovoří též o prožívání příslušnosti k větším či menším společenským celkům. Ke kterým skupinám „já“ patřím a jak moc je příslušnost k těmto skupinám pro mě klíčová?“ (Jandourek 2001). Tato otázka je klíčová pro celou práci. Mají členové spolků nějakou jinou vlastní kolektivní identitu? Jakým způsobem je tato identita utvářena v rámci vlastní skupiny? Na jakém základě jedinec prohlásí: Je to moje identita. Jsem to já.

Dostat identitu znamená, dostat přiděleno určité místo ve světě (Berger, Luckmann 1999). Identita se utváří během jednotlivých sociálních procesů, tudíž na ni nelze pohlížet, jako na statickou danost, s níž se člověk narodí, jak tomu činí například primordialismus. Skupinová identita, která kodifikuje vlastní hodnoty a vzorce chování, není biologicky děděná, nýbrž naučená. Tak je tomu i s obrazem cizího. Obraz sebe sama a obraz cizí ho jsou vždy vztaženy vzájemně na sebe jako světlo a tma: jsou to pojmové dvojice, které člení prostor naší zkušenosti

a umožňují jednat (Loewenstein 1995, 192). Identita je také fluidní entita, která za života jedince několikrát změní svojí podobu. Identita je měněna pod vlivem sociálních vztahů, prostředí a mnoha dalších faktorů, které formují jedince. Identita je jistým produktem sociálních struktur, které existují nezávisle na jedinci. Logickým důsledkem tohoto názoru je víceméně pasivní pojetí subjektu. (Malina, Sokolová 2009, 1641 - 1642).

2.3 Jedinec

Jedinec se jako člen společnosti nerodí. Přejde na svět, a od první chvíle je veden ke společenskosti, vyrůstá a stává se členem společnosti. Každý jedinec se rodí do objektivní sociální struktury, v jejímž rámci se setkává s druhými, kteří mají na starosti jeho socializaci. Významní druzí mu tento svět zprostředkovávají, a v průběhu tohoto zprostředkování ho pozměňují (Berger, Luckmann 1999). Stejný případ nastává i ve chvíli, kdy se člověk dostane do neznámého prostředí dobrovolnických spolků. Jedinec je uveden mezi další členy, v podstatě se také znovu narodí, kde je pomocí významných a především starších členů měněn a přetvářen k jejich obrazu toho, jak má správný člen vypadat a jak se má chovat. Zda je schopen splnit všechna očekávání, která jsou na něj kladena. Vstupem do jiného prostředí získává nové statusy. Statusy jsou sociálně definované aspekty osob, které určují postavení vůči ostatním. Statusy v sobě nesou určitá práva a povinnosti vzhledem k ostatním. Sociální osoba je tvořena sumou statusů a je jimi přímo definovaná. S každým statusem se plní i sociální očekávání. Relativní důležitost statusů se mění v závislosti na osobě či prostředí, ve kterém se daný jedinec nachází. Například členství v etnické, náboženské či jiné skupině může být pro aktéra tak důležité, že ovlivňuje jeho pole působnosti téměř v každém ohledu (Eriksen 2008).

S termínem status úzce souvisí pojem role. Každý jednotlivec hraje role, ať již v rodině, ve škole, v zaměstnání nebo například ve společenské organizaci. S konkrétním společenským statusem

je spjato určité očekávání. Například hlavní představitel organizace, na sebe bere tvář svého celku. V případě, že by došlo k poškození dobré pověsti jedince, který se hlásí k vedení, je jasné, že bude poškozeno celé jméno organizace. Jestliže člověk poruší pravidla a očekávání spojená s naplňováním role v rámci jeho statusu, může dojít k tomu, že na něj ze strany dalších členů budou uvaleny sankce či jiné určité formy trestu (Eriksen 2008). Ze strany skupiny může dojít až k vyloučení člena ze spolku. Pokud je jeho prohřešek natolik závažný, že poškozuje celé jméno skupiny či spolku.

Přijmout roli, ať již jako jednatel nebo ve skupině znamená nasadit masku. Tato maska reprezentuje představu, jakou jsme si o sobě vytvořili. Roli, kterou se pracně snažíme naplnit. Maska je naše pravdivější já, naše představa o lepším já, kterým bychom chtěli být. Naše představa o roli se nakonec stane nedílnou součástí naší povahy (Goffman 1999, 27).

2.4 Skupinová identita

Jandourek definuje skupinovou identitu z několika pohledů. Identita je hluboký pocit vlastní totožnosti, založený na prožívání vlastní komunity. Skupinová identita různých jednotlivců byla vymezena jako stejnost jejich fyzických či psychických vlastností, jazyka nebo životních způsobů. Přitom se předpokládalo, že této objektivní identitě odpovídá – nebo by měla odpovídat - subjektivní identifikace příslušníků dané skupiny s kolektivním „my“ (Barša 2006).

Skupinová identita tedy není čistě intersubjektivním výtvořem, neboť lidské subjekty sami se konstituují aktivním osvojováním, na nich nezávislých a v tomto smyslu objektivních podmínek jejich existence. Jednotlivci nepředstavují empiricky nedeterminovaná vědomí, ale jejich intence a diskursy jsou vždy již osvojeními jejich místa v před-existujících strukturách – ať již jsou to politicko-ekonomické struktury distribuce moci a bohatství, nebo kulturně-statusové struktury distribuce smyslu a uznání.

Na jedné straně se lidé v těchto strukturách vždy již nacházejí, aniž by si je mohli svobodně zvolit. Na druhé straně však tyto struktury nemohou existovat bez toho, že by si je velké množství jednotlivců neustále osvojovalo. Představují-li sociální struktury nepřekročitelný prvek podmíněnosti a determinace, pak jejich osvojování jednotlivci představuje zase prvek svobody a nedeterminovanosti. Akty identifikace jsou tedy jednak aktualizací podmiňujících struktur, zároveň však také potenciálními nositeli jejich proměny (Barša 2006). Skupinová identita představuje vnitřní ztotožnění se s určitou sociální skupinou, sdružením nebo i politickou stranou. Skupinová identita se pak většinou projevuje nejen jako vědomí příslušnosti a začlenění do dané skupiny, ale i jako interaktivně vzniklá, společně sdílená představa členů této skupiny o jejich podstatných identifikačních rysech (Heřmanová, Patočka 2008).

Příslušnost ke skupině v sobě skrývá mnoho výhod. Každý občanský spolek je spojován s takzvaným *sociálním kapitálem*. Sociální kapitál je jak individuálním, tak i kolektivním zdrojem, který slouží ke zvyšování uspokojení jedinců, tak i celého kolektivu. Sociální kapitál má své pevné místo v jakékoli oblasti činnosti, v kterémkoli regionu. Bez existence sociálního kapitálu by nebyl možný další vývoj a dosahování jednotlivých dílů ve stanovených oblastech. Kvalita a úroveň sociálního kapitálu, který se podílí na regionálním rozvoji, je definován jako vztahy mezi aktéry veřejného a soukromého sektoru, jako i sektoru neziskového. Za hlavní složky sociálního kapitálu považujeme nejenom vztahy a kontakty, ale především důvěru, kterou nabývají vůči ostatním složkám, aktérům, členům, institucím nebo dokonce i celé společnosti (Majerová, Kostecký, Sýkora 2011).

Sociální kapitál se rozděluje na několik typů. *Svazující sociální kapitál* vede k tomu, že mezi členy integrované skupiny nebo sítě jsou posilovány vnitroskupinové vztahy, ale je oslabován zájem a ochota spolupracovat s příslušníky jiných skupin (Keller 2009). Tento druh kapitálu vede k uzavírání se, soustředění se pouze na svou skupinu, vytváření exkluzivních skupin, kam není snadné proniknout z vnějšího

světa. Skupina podporuje výlučně členy své komunity na úkor druhých. *Přemostující sociální kapitál* usiluje o pevné vztahy mezi příslušníky různých skupin a sítí. Jde o cenný kapitál, který není snadné vytvořit. Přispívá ke zmírnění konfliktů mezi odlišnými vrstvami a skupinami. Je velice ceněný, protože napomáhá při udržení společenské soudržnosti (Skovajsa 2010).

Sociální kapitál má dva neslučitelné významy. *Individuální sociální kapitál*. Tím se myslí, že jedinec má přístup ke zdrojům díky svým kontaktům s druhými lidmi („známosti“) a díky členství ve skupinách. Díky známostem a členství v různých skupinách, se jedinec stává atraktivním při navazování nových kontaktů. *Kolektivní sociální kapitál* jsou zdroje uložené ve vztazích mezi lidmi, které společenství může využít k vyřešení dilemat kolektivního jednání (Portes 1998).

2.4.1 Přijímací rituály

Má-li jedinec přejít z jedné kategorie do druhé, například má se stát členem spolku, musí splnit určité podmínky, splnit přijímací obřady. To znamená provést úkony zvláštního rázu. Život jednotlivce bez ohledu na to, v jakém typu společnosti žije, spočívá v postupném přecházení od jednoho věku k dalšímu, od jedné činnosti k jiné. Tam, kde jsou věkové kategorie i činnosti oddělené, provázejí tento přechod zvláštní úkony, které spočívají v obřadech. Každá změna postavení jedince vyvolá akci a reakci. Už jenom to, že člověk existuje, vyžaduje postupné přecházení z jedné zvláštní společnosti do druhé od jednoho společenského postavení k druhému (Van Gennep 1996, 12 -13). Toto platí i v případě, pokud se jedinec rozhodne, že vstoupí do dobrovolnického spolku. Musí projít procesem přijímacího rituálu, do doby než stávající členové spolku rozhodnou, že je muž, žena či dítě platným členem.

Kdo prochází z jednoho do druhého, se tak na delší či kratší čas pohybuje mezi dvěma světy. Tato situace je nazývána *pomezím*.

Toto pomyslné a současně i materiální pomezí je součástí více či méně všech obřadů, které provázejí přechod jedné sociální situace do druhé. Rozchod jedince s nějakým prostředím dané prostředí oslabuje, ale zato posiluje prostředí jiné (Van Gennep 1996). Když se jedinec rozhodne, že se stane součástí spolku. Věci jako volný čas nebo svobodná zábava, a často i rodina, jdou stranou na úkor jeho členství ve spolku. Přijetím do spolku se zavazuje k (dobrovolné) službě. Van Gennep ukázal, že přechodové rituály se skládají z několika fází. Odloučení, pomezí a přijetí. První fáze odloučení sestává ze symbolického chování, které představuje vytržení jedince z dřívějšího pevného místa nebo ze souboru kulturního postavení. Během přechodného období jsou vlastnosti subjektu rituálu nejasné. Ve třetí fázi je přechod završen. Očekává se, že člověk, který prošel rituálem, bude jednat v souladu s určitými zvyky danými normami a pravidly, jež nositele společenského postavení vážou do společenského systému, který svým rituálem přijal (Turner 2004).

2.5 Občanský sektor

Bez existence občanského prostoru by nemohly vzniknout spolky a organizace dobrovolníků. Občanský sektor představuje oblast lidské činnosti nacházející se mezi rodinou, trhem a státem. Vyplňují ji soukromá sdružení občanů, zakládaná dobrovolně pro sledování potenciálně neomezeného množství cílů. Je výrazem pro různorodosti usilování cílů, jak jednotlivců, tak i prostor projevů solidarity a altruismu. (Skovajsa 2010) Občanská společnost je především oblastí sdružování neformálního charakteru, hnutí a iniciativ, spolků, společností, církví, asociací, svazů, klubů, sborů, nadací a dalších subjektů, kterých v každé svobodné společnosti existují desetitisíce (Mudde, Kopecký 2003). Podle jistého způsobu myšlení lze očekávat, že čím je méně rozsáhlý neziskový sektor, tím je větší rozsah státem zabezpečeného sociálního zabezpečení (Salamon, Anheier 1999). Tato myšlenka, ale neplatí za všech okolností, jsou státy, kde existuje sociální zabezpečení, ale i zároveň občané státu mají nálady pomáhat a sdružovat se do kolektivních spolků a sdružení. Od svého narození člověk přichází do kontaktu s množstvím lidí, napodobuje je, přijímá jejich normy a pravidla soužití s ostatními. Normy, které vytvářejí kulturu solidárního soužití, představují občanskou kulturu. Občanský sektor označuje to, co v každé lidské společnosti bylo vždy. Teprve v posledním půlstoletí se občanskému sektoru věnuje zvýšená pozornost, a začíná se chápat jako samostatná oblast společenského života. Za předchůdce občanského sektoru jsou považovány jakékoliv projevy lidské solidarity. Péče o postižené, znevýhodněné a společensky slabé je stále důležitá složka. Občanským sektorem dnes ovšem rozumíme mnohem více. Členství spojené s právy a povinnostmi neexistuje výlučně jen ve vztahu ke státům. Jednotlivec se může stát členem nejrůznějších společenství, obcí či komunit. Mnohdy z členství mohou plynout morální, či dokonce legální práva a povinnosti (Skovajsa 2010). Členství v organizaci v sobě nese pouze altruistické myšlenky, kdy jedinec se snaží být platný za každou cenu, ale též pevný řád

a organizaci, která je nástrojem k maximální efektivitě dosahování cílů v oblasti neziskového sektoru.

Občanská společnost plní funkci partnera, tam, kde je to nezbytné, i protivníka státu a trhu. Hraje nepostradatelnou roli v boji o udržení demokracie a svobody (Skovajsa 2010). Občanský sektor chápeme jako prostor mezi státem, státními institucemi, trhem, ziskovými společnostmi a jednotlivými občany. Představuje formy lidské činnosti, které mohou fungovat nezávisle na státu, především na jeho mocenských orgánech. Růst počtu neziskových organizací si vysvětlujeme naléhavou potřebou někam patřit, něčeho se zúčastňovat, něco měnit. Občanský sektor tvoří neziskové organizace, které jsou formou dobrovolného sdružování občanů sdílející společné hodnoty a ochotných spolupracovat na společném díle (Potůček 1997).

Organizace občanské společnosti, zejména spolky a sdružení, se v posledních letech dávají do souvislosti s takzvaným sociálním kapitálem. Americký politolog Robert D. Putnam a řada dalších autorů se domnívá, že občanské sdružování upevňuje důvěru mezi lidmi, jejich vzájemné vazby a vědomí solidárních závazků vůči druhým a celé společnosti. Občanská sdružení, i naprosto nepolitická, posilují demokracii, protože své členy učí základním politickým ctnostem (Putnam 2000).

2.5.1 Občanský sektor v České republice

Svépomocné, dobrovolnické a veřejně prospěšné aktivity byly odedávna součástí české kultury. Vysoký počet neziskových organizací za první republiky navazoval na tradici započatou již v 19. století.

Do roku 1848 byla situace ovlivňována zejména osvícenstvím, romantismem a národními hnutími. Vznikala celá řada tajných a učených spolků. K velkému rozkvětu dochází až po roce 1867, kdy vychází zákony, které legalizují neformální, studentské spolky. V 70. a 80. letech

se rozvíjejí dobrovolné hasičské sbory. V průběhu první světové války došlo k pozastavení spolkového života (Lašťovka a spol. 1998 in Skovajsa 2010). S koncem první světové války, vznikají či svojí činností rozšiřuje řada charitativních a dobročinných spolků, které si kladly za cíl především zmírnit válečné následky. Občanské sdružování a další občanské aktivity v období první republiky byly nejen pestré, a stále lépe organizované, ale také polarizovanější vinou rostoucího sociálního napětí. Období Protektorátu zasadilo první velkou ránu sdružovacímu a občanskému životu. Zlikvidován byl demokratický politický systém první republiky včetně ochrany lidských práv a svobod. V roce 1939 bylo rozpuštěno 4236 spolků (Rataj, Ratajová, 1998). V období po druhé světové válce se komunistický stát postupně snažil likvidovat společenskou pluralitu, a všechny zdroje možné opozice prostřednictvím přímých represivních zásahů i nově přijímaných zákonů Spolky, nadace a další občanské organizace, které komunistickému režimu nevyhovovaly, byly masivně rušeny. (Skovajsa, 2010). Veřejný občanský prostor byl prakticky zlikvidován. Po roce 1989 vzniknul prostor pro občanské sdružování. Počet organizací prudce rostl, naopak organizovaná angažovanost jedinců klesala. Po změně režimu, kdy už nebyla povinná masová angažovanost a členství v tehdejších organizacích, se členství výrazně snížilo. Politolog Marc M. Howard mluví o trendu kolektivní neparticipace v zemích bývalého východního bloku (2003).

Počet občanských sdružení v České republice po roce 1989 prudce rostl. Zatímco v roce 1990 v republice existovalo okolo 3800 občanských sdružení, o tři roky později byl počet téměř šestkrát vyšší. O deset let později, v letech 2002 – 2007 se počet občanských spolků již nezvyšoval, a pohyboval se v průměru okolo 74 000 organizací¹. Během šesti let se počet dobrovolnických organizací rozrůstal. V současné době je

¹ ČSÚ 2009 – *Počet neziskových organizací zahrnutých do satelitního účtu. Výstupy za roky 2002, 2003, ..., 2007.* Dostupné z <<http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenkavyber.satelit>> (Citováno dne 10.3.2016)

na území České republiky 125 500 neziskových spolků² Číslo, jež ukazuje počet organizací, jsou pouze orientační, důležité je, zaměřit se na konkrétní počet členů, kteří se aktivně podílejí na chodu občanské dobrovolnické organizace. V mezinárodním srovnání se ukazuje, že členství v občanské organizaci je v České republice spíše výjimečným jevem. V průměru vychází na jednoho občana jedno členství v občanském spolku. Vyspělé západní demokracie mají v průměru 2,4 členství na osobu, zatímco, bývalé komunistické země dosahují čísla 0,9 členství na jedince v občanském spolku (Howard 2003). Jedním z faktorů, který úzce souvisí s jevem kolektivní neparticipace, je obecně nízká důvěra vůči druhým osobám.

Občanská společnost vytváří podmínky účasti na veřejném životě, tak jak to každý jedinec považuje za smysluplné. Co chtějí jednotliví jedinci, sami od sebe, společně dělat. Dobrovolnické organizace odrážejí národní tradice, kdy ve svých cílech sledují svoje cíle. Většinou plní několik funkcí zároveň. Jednou z mnoha funkcí, kterou plní je svépomoc nebo vzájemná pomoc – organizace jsou utvářeny jednotlivci nebo skupinami, kteří typicky sledují nějaký společný zájem nebo potřebu. Zajišťují vzájemnou pomoc, informace a především podporu a spolupráci. Dále pak koordinují aktivity, poskytují informace jednotlivým organizacím v určité oblasti, nebo v celém občanském sektoru. Mají velice důležitou roli při zajišťování komunikace mezi občanským, veřejným a soukromým sektorem.

Dobrovolnické organizace se vyznačují specifickými rysy. Především se odlišují od uskupení neformálních nebo uskupení zcela účelových, tedy uskupení čistě sociálních nebo rodinných. Odlišují se určitým stupněm formální institucionální existence. Další významným atributem je, že dobrovolnické organizace jsou neziskové. Sledují zcela jiné účely, než získávat zisk pro své vedení nebo členy. V případě,

²Dostupné z http://www.neziskovky.cz/clanky/511_538_543/fakta_neziskovky-v_statistika-poctu-neziskovych-organizaci/ (Citováno dne 10.3.2016)

že nějakou svojí činností zisk získají, tak je hned použit pro život organizace nebo jako součást pomoci, kterou poskytují. Jednají tak v zájmu veřejného dobra. Dobrovolnické organizace jsou nezávislé. Mohou se svobodně rozhodovat, bez vnějších zásahů, podle svých pravidel, stanov a postupů. Též musí být vedený jako nestranné celky. Ti, jež jsou v jejich vedení, si nesmí činit naději na osobní výhody. Dobrovolnické organizace jsou do určitého stupně aktivní na veřejné scéně, a jejich aktivita přispívá k veřejnému dobru. Dobrovolnictví jako základní stavební prvek občanské společnosti, aspiruje na nejvznešenější hodnoty lidstva: touha po míru, svobodě, příležitostech, bezpečí a spravedlnosti pro všechny. Dobrovolnictví, ať individuální nebo jako skupinová činnost umožňuje udržovat a posilovat hodnoty jako jsou družnost, zájem a služba jiným lidem. Dále pak pomáhá propojit, navzdory rozdílům, které nás neustále rozdělují, abychom mohli žít ve zdravých, udržitelných společenstvích a mohli společně usilovat o nalézání nových řešení pro společné úkoly. Díky tomu příslušníci spolku se po celý život učí a rostou, realizují veškerý svůj lidský potenciál.

2.5.2 Dobrovolní hasiči

Ještě před tím, než bude pozornost soustředěna na historii spolku. Je nutné si vymezit hlavní činnosti této organizace. Sbor dobrovolných hasičů je občanské sdružení, které se soustředí především na kulturní, výchovnou a sportovní činnost a spadá přímo pod Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy. Je to občanský spolek, který se svojí činností podílí na kulturním životě obce. Naproti tomu je zde Jednotka sboru dobrovolných hasičů, která spadá přímo pod Ministerstvo vnitra a spadá pod zákon o požární ochraně. Činnost jednotky je přímo závislá na jednání Hasičského záchranného sboru, tedy profesionálních hasičů. Příímým zřizovatelem jednotky je obec.

Samozřejmě, že většina členů dobrovolných hasičů, především mužů, jsou členy obou těchto skupin. Jak sdružení, tak i jednotky. Jejich

činnost je úzce spojená, mnohdy není lehké tyto dva celky, od sebe jasně oddělit.

Toto stručné vysvětlení je zde uvedeno, protože v povědomí společnosti je, že existují nějakí dobrovolní hasiči, kteří tak trochu sportují, starají se o venkovskou kulturu, ale také pomáhají při požárech či jiných pohromách. Ano, vše je pravda, ale tato práce se soustředí především na kolektivní jednání dobrovolných hasičů ve smyslu občanského spolku.

2.5.2.1 Historie dobrovolných hasičů

Dobrovolní hasiči vznikali především z existenčních důvodů. Menší města a obce neměla dostatek prostředků, aby si mohla vydržovat placené hasičské sbory. Pod vlivem humanistických ideálů se začali sdružovat nadšenci, kteří zakládali první dobrovolné hasičské sbory. Dělo se tak na základě vládního rozhodnutí z konce 19. století. Občané Rakouska-Uherska dostali možnost svobodně zakládat občanská sdružení, protože byl zrušen zákon zakazující sdružování lidí na veřejnosti.

Kolektivy dobrovolných hasičů byly zakládány nejen z potřebných důvodů k pomoci při záchraně osob a majetku, ale také jako masová zábava, kde byl kladen důraz na hromadná cvičení, jak tomu bylo například v hnutí Sokol. Hasičský sport se rozvíjel již na konci 19. století. Cvičení a sport hasičů byl nejvíce ovlivněn cvičením tehdejší doby. Dobrovolní hasiči prováděli cvičení pořadová - prostná nebo skupinová cvičení s různým hasičským náčiním (žebříky, sekerky atp.). Tyto disciplíny se většinou cvičily na sokolském cvičišti a měly stejný ráz jako cvičení sokolská. Hasiči vystupovali v slavnostních krojích. Cvičila se pořadová cvičení většinou na hudbu nebo na počítání. Bylo to cvičení zejména pro diváky. Šlo hlavně o koordinaci celé skupiny cvičících, o zajímavou choreografii a o celkový vizuální efekt. Cvičení dobrovolných hasičů dosáhlo největší masové obliby za první republiky (Zdroj – kronika SDH Kryry).

Ve válečném období dochází k utlumení činnosti hasičských sborů, kvůli mobilizaci vojáků. Následkem této nepříznivé doby byl také úbytek členů ve sborech. S nástupem komunismu se dobrovolní hasiči přejmenovávají na *Svaz požární ochrany*.

Na počátku padesátých let se udály změny, týkající se vedení správy hasičských sborů. Dle zákona o ochraně před požáry a jinými živelnými pohromami, převzala vedení požární ochrany do svých rukou Státní lidová správa a dobrovolní hasiči, též i profesionální hasiči byli přímo podřízeni národním výborům. Tímto zákonem byl v celém státě organizován boj proti požárům.

Dalším významným mezníkem byl rok 1953, kdy Národní shromáždění schválilo zákon o státním požárním dozoru a požární ochraně. Tímto byl Svaz československého hasičstva přejmenován na *Československý svaz požární ochrany*. Hasičské sbory byly též přejmenovány na Místní jednoty Československého svazu požární ochrany nebo také MJČSPO. Zanikli hasiči a místo nich se zrodili požárníci. V dalších desetiletích nezaznamenal požární sbor významné změny. Požárníci každoročně pořádali plesy, pouťové a posvícenské zábavy, organizovali oslavy MDŽ. Podíleli se na jarních úklidech obce, a přispívali též svou prací k obnově budov, cest a dalších objektů, které byly s okolními obcemi spjaty. Jako správní požárníci se věnovali během roku výcvikům, které měly velký význam pro včasný zásah při požárech, ke kterým byli naši požárníci voláni, pokud vypukly v blízkosti obce nebo přímo v ní.

V dnešní době je zastřešující organizací pro dobrovolné hasiče Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska, které je pokračovatelem organizací hasičstva, které dříve působily na území Čech, Moravy a Slezska a právním nástupcem *Svazu požární ochrany* ČSFR na území České republiky.

Sdružení Hasičů Čech Moravy a Slezska (dále pak jen SH ČMS) vzniklo dne 9. dubna 1991, registrací ve smyslu ustanovení o sdružování

občanů, ve znění pozdějších předpisů, jako projev vůle tisíců hasičů v souladu s právem svobodně se sdružovat. Cílem činnosti SH ČMS je spolupůsobit při vytváření podmínek k účinné ochraně života a zdraví občanů a majetku před požáry a při poskytování pomoci při živelných pohromách a jiných událostech, při nichž je v nebezpečí život, zdraví nebo majetek.

K 1. lednu 2015 bylo v SH ČMS evidováno 348 481 členů. Včetně 50 248 dětí a mládeže ve věku do 18 let. SH ČMS má evidovaných 7783 sborů dobrovolných hasičů (SDH), 77 okresních sdružení hasičů (OSH), 14 krajských sdružení hasičů (KSH). V čele SH ČMS stojí starosta a šest náměstků. Významná rozhodnutí jsou přijímána a schvalována výkonným výborem a shromážděním starostů OSH. V čele KSH stojí starostové. Významná rozhodnutí jsou přijímána a schvalována výkonným výborem KSH a shromážděním představitelů OSH. V čele OSH stojí starostové. Významná rozhodnutí jsou přijímána výkonnými výbory OSH a schvalována shromážděními představitelů SDH. V čele SDH stojí starostové. Významná rozhodnutí jsou přijímána a schvalována výbory SDH. Vrcholná rozhodnutí jsou přijímána valnou hromadou SDH. Činnost SH ČMS zajišťuje Kancelář SH ČMS (zdroj dh.cz).

2.5.2.2 Vesnický hasičský sport

Sociální antropologie sportu se mimo jiné zakládá na studiu kulturních konfigurací a sociálních funkcí určitých fenoménů. Přitom nejde o jen o limity, nýbrž i o preference při volbě pohybových aktivit. Při tom se vychází z jednoho určitého jednotícího principu, který utváří životní styl, ve kterém se sjednocuje volba statků i praktických činností (Šalanda 2006).

Amatérský sport v lokálním rámci představuje závažnou lidskou aktivitu ve volném čase. Takto strávený čas vytváří příležitosti pro setkávání obyvatel a jejich vzájemný kontakt. Lze předpokládat, že sport funguje především v návaznosti na kulturu obce. V rámci prezentace lokality nelze počítat s tím, že bychom se setkali

s významnými projevy češství nebo vlastenectví obecně. Jde především o lokální hrdost a konkurenci v rámci jednotlivých sídel. Nelze tedy hovořit o vesnickém sportu v tom smyslu, že by následoval nějakou ideologii, politický názor či konkrétní sociální hnutí. V úvahu také nepřicházejí speciálně školení trenéři či sportovci (trenéři) ověření úspěchy na mezinárodním poli (Šalanda 2006). Navíc v rámci vesnického sportu existuje ještě další fenomén. Hovoříme především o tom, že nelze najít jasnou hranici mezi sportem a kulturním životem jednotlivých spolků. Nelze najít jediný spolek na venkově, který se nepodílí jak na sportovním, tak i na společenském a kulturním životě obce. Ať již hovoříme o pořádání kulturních událostí, nebo pouhé výchově dětí a mládeže v rámci žákovských či dorosteneckých družstev (Šalanda 2006).

Sportovní aktivity v rámci vesnického prostředí mají určité limity. Na předních pozicích jsou hlavně finanční hranice. Dále je nutné akceptovat, že sport funguje v návaznosti na kulturu obce. Nelze tedy hned jasně postihnout a definovat symbolickou funkci sportu v rámci obce (Šalanda 2006).

Hasičský sport sjednocuje komplex nejucelenějších cviků, podporujících výchovu a rozvoj fyzických schopností, jakož i speciálních znalostí v rámci hasičské organizace (Veličko, Timošenko, Pankov 1989). Požární sport spojuje atletiku s určitými prvky a úkony z práce hasičů. Požární sport se skládá z několika disciplín, z nichž jsou dvě individuální a dvě týmové. Mnoho států má již své profesionální reprezentace a sportovce, kteří se zabývají pouze požárním sportem. Na druhé straně se požární sport prodral i k úplným amatérům a klání v požárních soutěžích se stalo oblíbeným u dobrovolných hasičů po celé České republice (Vilánek 2008).

Hasičský sport (požární sport), v podobě v jaké je známý dnes, vznikl na území SSSR a postupně se rozšířil do celé Evropy. První soutěž, na které se objevili předchůdci současných disciplín požárního

sportu, byla soutěž požární ochrany na konci třicátých let 20. století v bývalém SSSR. První zmínky o disciplínách požárního sportu a jejich podobě jsou z roku 1945. Předpokládá se ale, že ihned po skončení druhé světové války převzali sovětsí hasiči předválečnou podobu požárního sportu. V poválečných letech probíhal rozvoj požárního sportu a úpravy pravidel. Docházelo k modifikacím tratí i náčiní. Ještě v padesátých letech došlo k dalším podstatným změnám. K těmto uspořádáním se přistoupilo zejména kvůli bezpečnosti, zrychlení celé soutěže a celkově větší atraktivitě závodů. V průběhu šedesátých let přijala Federace požárního sportu SSSR rozhodnutí o rozmístění překážek a náradí, které platí až do současnosti. (Veličko, Timošenko, Pankov, 1989) Je zajímavé, jak velký měl vliv Sovětský svaz. Skrze politiku se do každé vesničky dostala myšlenka požárního sportu. V dobách existence Sovětského impéria nebyl hasičský sport jenom o sportování, fyzické kondici a nadšení pro pohyb. Nesl v sobě i politickou výchovu, která měla moralizovat morálně volné jedince. Hlavním cílem hasičské výchovy nebyla jenom fyzická odolnost, ale i ideově mravní výchova, kde skrze sport docházelo k upevňování státní ideologie. Hasičský sport, který se šířil ve východním bloku jako nástroj vládnoucího establishmentu. V dnešní době hasičský sport v sobě nese pouze myšlenku rozvoje fyzických vlastností a je prost jakýchkoliv politických myšlenek.

Tato práce si, ale neklade za cíl soustředit se na výklad pravidel nebo sportovní plnění hasičských disciplín, to už splnily jiné práce. Dále je pozornost soustředěna pouze na jednu disciplínu a to je požární útok. Ostatním disciplínám (běh na 100 m s překážkami, výstup do 4. podlaží cvičné věže a štafeta 4x100 m s překážkami) se v rámci venkovského prostředí, nedostává tolik pozornosti. Je to především z toho důvodu, že zbylé disciplíny jsou náročné na fyzickou přípravu a také především na technické vybavení, které je nutné pro provádění těchto disciplín. Od atletického oválu po překážky.

V případě, že by se sportovní družstvo chtělo zapojit do celorepublikové soutěže pořádané SH ČMS, která vrcholí vždy na konci června mistrovstvím republiky. Měli by se věnovat i zbylým disciplínám a ne se jenom soustředit na požární útok. Většina vesnických spolků nemá velké sportovní ambice. Na okresní, okrskové a lokální soutěžení bohatě postačí natrénovat pouze jednu disciplínu. A to je právě zmíněný požární útok.

Vybraná lokalita nepředstavuje prostředí, kde by se rodily inovace. Spíše se navazuje na tradiční a osvědčené formy. Všechny obce v regionu, ze kterých pocházejí informátoři, mají závodní družstva, která se věnují pouze požárnímu útoku. Požární útok je považován za královskou disciplínu požárního sportu, protože se nejvíce přibližuje činnosti jednotek hasičů při zásahu. Je to kolektivní disciplína, kterou plní sedm členů týmu. Jejich úkolem je v co nejkratším čase propojit zdroj vody, motorovou stříkačku, hadice a proudnice, doběhnout ke dvěma terčům a trefit se do nich proudem vody. Vítězí ten, kdo výše zmíněnou aktivitu vykoná nejrychleji. Základna s materiálem a terče jsou od sebe vzdáleny 90 metrů pro družstva mužů a pro družstva žen je to 70 metrů. Každý ze sedmi členů družstva plní svůj vlastní úkol. Tento sport má ukázat připravenost jednotlivých hasičských spolků. V některých obcích se podařilo sestavit družstva žen i dětí.

3 METODOLOGIE

Cílem této kapitoly je popsat průběh výzkumu, na jehož základech stojí diplomová práce. V této souvislosti jsou představeny použité metody, kterých bylo využito při sběru dat a následné analýze.

Práce se věnuje takovému tématu, kde je nutné, pro kvalitativní výzkum použít více druhů výzkumných metod. V první řadě je nutné vybrat a vymezit si cílovou skupinu. Jako cíl k analýze byla zvolena skupina dobrovolníků, která se označuje jako dobrovolní hasiči. Výzkum probíhal v okrese Louny (Ústecký kraj), konkrétně ve třech vybraných obcích v okolí města Podbořany.

I přesto, že jsou dobrovolní hasiči tak širokou skupinou, výzkum se bude soustředit na sběr především kulturních dat. Kulturní data mají z podstaty své definice tu výhodu, že u nich můžeme předpokládat, že jsou více či méně sdílená v rámci sledované populace, zkoumané kultury či subkultury. To umožňuje vytvářet generalizace o zkoumaném fenoménu na základě menšího počtu sledovaných případů (Toušek 2012, 37).

Dobrovolní hasiči jsou s venkovským prostředím neodmyslitelně spjati. Je to skupina, která často vystupuje z pozice dobrovolnického spolku a stává se hlavním hybatelem událostí na vesnicích či menších městech. Nicméně bylo potřeba se ke skupině nějakým způsobem dostat, dále pak oslovit členy, navázat s nimi kontakt, a s vybranými jedinci udělat rozhovory, kde se poodhalí spolkový život. Před samotným výzkumem, bylo potřeba udělat pilotáž. Předvýzkum se soustředil na činnost, kterou spolek provádí či pořádá pro obecní veřejnost. Všechny události, které dobrovolní hasiči buď přímo pořádají, nebo se na nich nějakým způsobem podílejí, se konají po celý rok, a tak pozorování mohlo probíhat během celého ročního cyklu. Každá akce byla zaznamenána do terénního deníku a následně zohledněna při rozhovoru s informátory.

V rámci pilotáže se ještě více zpřesnilo, na jaké témata následně soustředit dotazy během rozhovoru.

Navázat kontakt s informátory nebyl veliký problém. Dobrovolní hasiči jsou sdílní a ochotní spolupracovat. Rádi se podělili o své vyprávění o jejich organizaci a spolkovém životě.

3.1 Struktura rozhovoru

Pomocí polo-strukturovaných rozhovorů získáme spolehlivá a srovnatelná data kvalitativní povahy (Bernard 2006, 212). Rozhovor se soustředil na několik stěžejních téma, která jsou s výzkumem spolkové identity úzce spjata. Před samotným vstupem do terénu byla již hotová předběžná podoba baterie otázek. Po pilotáži došlo k úpravě otázek, protože bylo nutné se přizpůsobit aktuálnímu dění ve spolku a jednotlivým členům, aby otázkám dobře rozuměli a odpovědi na ně, co možná nejvíce postihly cíle výzkumu.

Rozhovor byl rozdělen na několik celků. První sada otázek se zaměřovala především na důvody, proč informátoři vstoupili do spolku. Zda je se vstupem do organizace spojeno nějaké rituální přijímání. Dále pak následovali otázky ohledně spolkového života. Narativní odpovědi informátorů popisovaly jaký je život v organizaci, jakým způsobem spolek žije po celý rok. Jak informátoři manifestují svojí příslušnost ke spolku. Informátorům byly pokládány otázky ohledně vnitřních vztahů v jejich organizaci. Zda dochází k nějakým vypjatým situacím například generačním sporům a hádkám, nebo jak řeší výchovu budoucích členů. Jedna otázka se přímo dotýkala toho, jak si myslí, že je vnímá jejich okolí. Celý rozhovor se soustředil především na stav, kdy členi dobrovolných hasičů vyprávěli o sobě či své organizaci. Naopak v závěru rozhovoru byli informátoři postaveni do role, kdy měli kritickou optikou zhodnotit vlastní spolek. Konec rozhovoru se nesl v tónu budoucnosti, jak informátoři vidí nejenom svojí budoucnost ve spolku, ale jak si myslí, že bude vypadat budoucnost dobrovolných hasičů jako celku. Rozhovory měly

průměrnou délku 1 až 2 hodiny a probíhali buď v místě bydliště u informátorů, nebo v požární zbrojnici, kde sídlí spolek každého informátora. Rozhovory byly zaznamenány na nahrávací zařízení a následně pomocí programu F4 přepsány. Ke kódování a analýze byl použit program MAXQDA. Data jsou rozdělena dle témat a tím je usnadněna jejich analýza odpovědí jednotlivých informátorů. Cíle výzkumu jsou představeny již v úvodu práce, ale pro pořádek jsou zde ještě jednou nastíněny.

3.1.1 Cíle výzkumu

- I. Jakým způsobem se utváří kolektivní identita v rámci dobrovolného spolku? Jakým způsobem je s touto identitou pracováno?*

- II. Postihnout a popsat kolektivní život komunity.*

Druhý cíl výzkumu je popis kolektivního života spolku. Jaké vzorce chování se skrývají za tím, co si myslí, co říkají a jak se chovají dobrovolníci ve skupině. Jaký je dobrovolnický život ve venkovském prostředí.

3.1.2 Představení informátorů

Informátoři byli vybíráni na základě několika znaků. Gender, věk, a aktivní a místní příslušnost ke spolku dobrovolných hasičů. Cílem bylo vybrat, co možná nejpestřejší soubor informátorů, která pak byla podrobena rozhovorům. Výzkum probíhal ve třech splocích, které leží v okolí města Podbořany. Skupinu informátorů tvořilo devět žen, ve věku od 15 do 48 let a jedenáct mužů ve věku od 18 do 52 let. Všichni informátoři byli obeznámeni, jak bude se získanými daty naloženo, a to prostřednictvím informovaného souhlasu (Hendl 2005). Informátoři se také dozvěděli,

že jejich odpovědi jsou anonymní a že data budou použita pouze pro účely tohoto výzkumu.

Nyní krátké představení informátorů:

Jana (15 let) – mladá slečna, která je pět let členem dobrovolných hasičů. V současné době se věnuje především požárnímu sportu v kategorii dorostenců. Slečna Jana závodí v kategorii jednotlivců a v roce 2015 se probojovala až na Mistrovství České republiky. U dobrovolných hasičů je celá její rodina.

Anna (18 let) – mladá slečna, v rámci dobrovolných hasičů se věnuje především požárnímu sportu. Ale také se snaží participovat na kulturním životě obce. Se svými vrstevníky ze skupiny dobrovolných hasičů pořádají maškarní zábavu. Anna by ráda své úsilí zaměřila především na pořádání kulturních, sportovních a společenských akcí ve své obci pod hlavičkou dobrovolných hasičů.

Marie (19 let) – slečna, která působí u dobrovolných hasičů od dětského věku je v současné době členkou sportovního družstva. Když nemůže závodit, tak se snaží zapojovat jako rozhodčí v požárnímu sportu. Dobrovolní hasiči a jejich svět jí velice baví. Slečna Marie se snaží o zlepšení celkového dojmu, který dobrovolní hasiči ve společnosti mají. Se slečnou Annou se podílejí na kulturních akcích pořádaných dobrovolnými hasiči pro obec.

Markéta (25 let) – mladá žena, která vstoupila mezi řady dobrovolných hasičů již v dětském věku. Od mládí se aktivně zapojovala do činnosti spolku. V současné době působí u hasičů především v závodním družstvu. Její otec a sestra jsou také členy dobrovolných hasičů. Markéta a její rodina bydlí v jiné obci, než kde jsou členy hasičského spolku. Ona v tom vidí veliký handicap, který jí a její rodinu limituje uvnitř organizace.

Týna (25 let) – mladá slečna, která mezi dobrovolné přišla v dospělém věku. Stala se nejprve náhradnicí v soutěžním družstvu. V dnešní době je slečna Týna platným členem závodního družstva.

Monika (30 let) – přidala se k dobrovolným hasičům díky svým přátelům. Díky dostatku volného času a minimální nabídce organizací v obci, si paní Monika vybrala právě dobrovolné hasiče. Je členkou závodního družstva.

Zuzana (33 let) – paní Zuzanu k dobrovolným hasičům přivedl její přítel, který u sboru již několik let působí. Zkoušela se zapojit v závodním družstvu, ale když se stala matkou malých dětí, závodění nechala a dnes se plně soustředí na vedení kroužku mladých hasičů, který také navštěvují její potomci.

Veronika (35 let) – tuto ženu přivedl do hasičského kolektivu její manžel, který je členem od dětského věku. V současné době se věnuje především vedení dětského kroužku mladých hasičů. Dále pak se snaží být platným členem v době příprav akcí, jakými jsou hasičský ples, dětský den nebo místní soutěž pro okolní spolky.

Jitka (48 let) – je členem hasičského kolektivu po řadu let. Sama se vidí především jako organizátorka plesu a dalších akcí, které její sbor pořádá pro veřejnost. Několikrát se snažila dostat do komunální politiky za stranu dobrovolných hasičů. Její manžel je také členem dobrovolných hasičů. Má dvě dcery, kdy pouze starší dívka se rozhodla následovat matku a vstoupila do kolektivu.

Jan (18 let) – mladý muž, který se k dobrovolným hasičům dostal díky své rodině. Být členem organizace je v jejich rodině tradice. V současné době se věnuje především závodění ve sportovním týmu. Svoji budoucnost vidí, tak, že po otci převezme místo velitele obecních hasičů.

Josef (21 let) – mladý muž, který je dobrovolným hasičem teprve pár měsíců. Ke kolektivu se dostal díky svým kamarádům, kteří byli hasiči

již několik let. Rád by se zapojil do sportovního družstva a podílel se na pořádání kulturních a společenských akcí.

Jiří (25 let) – přišel mezi dobrovolné hasiče díky svému otci. Od dětství se soustředí především na sport. Vyzkoušel si dětské, dorostenecké i dospělé kategorie. Ve třídě dorostu se probojoval až na Mistrovství České republiky. Dnes je to spíše příležitostný sportovec. Jeho působení u dobrovolných hasičů se soustředí především na chod organizace a zajišťování akcí, které sbor pořádá.

Martin (29 let) – dobrovolné hasiče vnímá jako skupinu se silnými kořeny a stabilní základnou. Nejvíce usiluje o to, aby v jejich obci mohl založit kroužek mladých hasičů pro místní děti.

Petr (32 let) – k dobrovolným hasičům se dostal až v dospělém věku. Mezi dobrovolnými hasiči poznal svoji současnou partnerku, která je členkou kolektivu dobrovolných hasičů v sousední obci. Petr je především členem závodního týmu.

Marek (33 let) – patří mezi členy, kde jsou hasiči rodinná tradice. U dobrovolníků je i jeho otec, bratr a jeho malý syn. Pan Marek přišel mezi hasiče v dětském věku a od mládí se věnuje především hasičskému sportu. Příležitostně pomáhá s organizací kroužku mladých hasičů.

Pavel (40 let) – k dobrovolným hasičům ho přivedli kamarádi z obce, když mu bylo dvanáct let. Od sportování se odklonil především k organizaci a vedení spolku. Vloni byl svými kolegy zvolen jako starosta obecních hasičů. Za dobrovolné hasiče by rád kandidoval i do komunálního zastupitelstva.

Václav (45 let) – je to otec informátora Jana. K dobrovolným hasičům ho přivedl jeho otec a strýc. Je velitelem obecních hasičů. Je hrdý, že rodinná tradice být hasičem pokračuje skrz jeho syna. Věřící, že jednou jeho syn převezme jeho funkci velitele.

Tomáš (49 let) – pana Tomáše k hasičům přivedlo především to, že se přestěhoval z města na venkov. S podobným spolkem nikdy neměl zkušenosti. Není to sportovec, a tak snaží být platným členem skrze organizaci a propagaci sboru v lokálním prostředí.

Milan (52 let) – nejstarší informátor patří mezi nejzkušenější členy dobrovolných hasičů. K hasičům se přidal, přes zákaz svého otce, když mu bylo deset let. Za čtyřicet let, co je u sboru, vyzkoušel vše, co šlo. Byl členem závodního družstva, vedl kroužek mladých hasičů, jezdil na soutěže jako rozhodčí. Pan Milan má dvě dcery, k dobrovolným hasičům přivedl pouze jednu. I přesto, že je u dobrovolníků tolik let nikdy neměl pocit, že do spolku nepatří nebo že by ho práce u hasičů nebavila. Nikdy neměl žádné ambice stoupat po kariérním žebříčku v rámci organizace nebo se jako zástupce strany hasičů zapojovat do komunální politiky. Je stále řadový člen.

4 ANALÝZA

Čtvrtá kapitola práce se bude zabývat analýzou a interpretací výsledků, které přinesl výzkum. Každá podkapitola má své téma, na které se soustředí. Pořadí témat kopíruje průběh rozhovoru s informátory.

4.1 Důvody jednotlivců ke vstupu do spolku

Na začátku všech rozhovorů byla položena vždy společná otázka. A to bylo: *Proč jste se rozhodli vstoupit do spolku dobrovolných hasičů?* Odpovědi jednotlivých respondentů by se dali rozdělit do několika skupin. Hlavní faktor při vstupu mezi kolektiv jednoznačně sehrála rodina. V případě, že je někdo z rodiny členem dobrovolných hasičů, zbytek rodinných příslušníků má cestu pro vstup do organizace ulehčenou. Zpravidla bývá již členem organizace otec rodiny, který svým působením v kolektivu bývá vzorem, který hodlají jeho děti napodobit, a to tím způsobem, že se také zapojí do spolkové činnosti. To následně vede k tomu, že ač se spolky zdají být otevřené a nakloněné ke vstupu všem, tak realita je odlišná. V mnoha případech jsou vedeny rodinnými klany, které se v jejich vedení drží po generace. Často pro potomky neexistuje ani jiná možnost, že by se realizovali v jiné organizaci pro dobrovolníky.

„... já jsem u hasičů díky rodině, můj tatínek a děda byli hasiči. A vlastně i moji synové v tom pokračují. Doufám, že převezmou funkce po mně, a budou dál pokračovat v rodinné tradici...“ (Václav, 45)

„... táta mi jednou řekl, jestli bych to jako nechtěl zkusit. Já byl malej kluk a neměl jsem moc co dělat, a tak jsem řekl, že jo. No a zůstal jsem tam do dneška...“ (Jiří, 25)

„... do spolku mě přivedl manžel. U nich v rodině je to taková rodinná tradice. Ani jsem nijak nebyla proti. Líbí se mne tam, je tam dobrá parta lidí...“ (Veronika, 35)

„... hasiče máme v rodině. Děda, táta a mamka jsou hasiči a vlastně taky brácha a ségra. U nás doma to byla povinnost být ve sboru. Ani nebyla jiná možnost. Dát se třeba k rybářům? To nikdy!...“ (Jan, 18)

Dalším významným faktorem kromě rodiny, jsou sociální vazby, které informátoři získali za života ještě mimo organizaci. Kamarádi, známí a kolegové hrají důležitou roli pro vstup do spolku. Sociální sítě, kterých jsme součástí, na nás mají veliký vliv. Sociální sítě mohou být adaptabilním nástrojem využívání potenciálu sociálních vztahů, které mohou být mobilizovány, jak ve stavu nouze, tak ve snaze kumulovat moc či nějakým způsobem získat přístup do koalic. Pohled pod formální povrch oblastního života může odhalit svět neformálních sociálních vztahů mezi klíčovými osobnostmi regionu, které mohou disponovat vlivem na politický systém, popřípadě mohou ovlivňovat samotný chod formálních institucí (Bušíková 1999). Snaha vytvořit si nové sociální vazby láká nové členy ke vstupu do sdružení a organizací.

„ ...do sboru jsem šel, protože tam byli kamarádi. Všichni spolužáci chodili každý týden do hasičárny a tak jsem nemohl chybět...“ (Pavel, 40)

„... kamarádi mi jednou řekli, že jim jeden chybí, tak jsem se k nim přidal a rozhodně toho nelituju...“ (Petr, 32)

„...tak bylo to něco nového a holky potřebovaly složit tým. Řekly mi a tak jsem do toho šla s nima...“ (Týna, 25)

Nejen rodina a přátelé jsou hlavní důvody pro vstup do organizace. Pro některé informátory to byl pouze osobní pocit stát se součástí celorepublikové organizace, která má mnohaletou tradici. Být součástí spolku, který dělá nějakou společensky záslužnou činnost bez nároku na odměnu.

„...chuť někam patřit...“ (Martin, 29)

„...přivedli mě sice kamarádi, ale baví mě být členem celorepublikové organizace, která skvěle funguje. Má hodně členů.

Mě baví být členem a dělat něco smysluplného pro své okolí...“ (Tomáš, 49)

„... vždycky jsem chtěla nějakým způsobem pomáhat druhým. U nás na vesnici není tolik příležitostí jak pomáhat a dobrovolní hasiči jsou jedna z mála organizací, která mi to umožnila a jejich práce má smysl...“ (Jitka, 48)

„...zálibení a zájem o činnost dobrovolných hasičů...“ (Milan, 52)

Informátoři se pro vstup do spolku rozhodují na základě rozdílných důvodů. Mezi důležité faktory, které hrají roli při rozhodování jednotlivce, patří rodina a rodinná tradice být součástí světa dobrovolných hasičů. Potomci současných členů spolku často ani nemají jinou možnost. Od dětských let jsou vychováni pro působení v organizaci, aby po svých předcích (rodičích) převzali funkce a místa ve spolku. Sami si ani nepřipouštějí, že by to mohlo být jinak. Pokračují v práci svých rodičů. Podle odpovědí mladých informátorů k současnému trendu, předávání pozic pouze v rámci rodiny, povedou i své potomky.

Nejenom rodinný prvek, ale i zlepšení svého sociálního postavení patří mezi důvody, proč lidé vstupují do spolků. Být součástí kolektivu přináší výhody. Jedinec získá nové kontakty, které překračují území obce. Má tak možnost získat konexe až na republikové úrovni. Zlepšuje si svůj symbolický i kulturní kapitál.

Dalším významným faktorem, který hraje roli při vstupu do spolku, jsou sympatie s myšlenkami spolku. Dobrovolní hasiči jsou organizace, která se zaměřuje na pomoc blízkému okolí bez nároků na odměnu. Navíc venkovské oblasti neposkytují tak širokou základnu pro dobrovolnickou činnost jako města. Na venkově není paleta občanských spolků tolik pestrá, aby si každý mohl přesně vybrat vlastní konkrétní objekt zájmu, kam by rád soustředil své úsilí.

4.1.1 Přijímací rituály

Každou obecnou společnost můžeme považovat za jakýsi dům rozdělený na pokoje, který je spojen mnoha chodbami. Každý jedinec nebo skupina nemá právo vstoupit do určitého domu a usadit se v jeho pokojích. Má-li někdo přejít z jedné skupiny do druhé, přejít z jednoho pokoje do druhého. Je nutné symbolicky překročit práh. Ten pomyslný práh překonáváme třeba vykonáním formality a obřadů, které se velice podobají rituálům přechodu. Ať se však jedná o skupiny nebo o jednotlivce, mechanismus je vždy velice podobný – zastavení, čekání, přechod, vstup a přijetí (Van Genep 1996).

Mnoho z informátorů muselo vykonat tuto cestu přijetí. Nejprve jako cizinec, který není součástí spolku, museli pouze pozorovat dění v organizaci, kdy pouze mohli odhadovat sociální struktury a formace. Následně se snažili navázat kontakty s členy organizace, ať již přímo v organizaci nebo mimo ni, kdy nakonec byli přijati za platné členy spolku. Během rozhovorů s informátory vyšlo najevo, že cest jak se stát plnohodnotným členem spolku je několik.

První a nejlehčí cestu do organizace, měli informátoři, kteří se členy stali už jako děti. Od dětských let vyrůstali ve sdružení, které se stalo součástí jejich života. Navíc se často jedná o přímé potomky lidí, kteří už v organizaci mají svojí pozici, která není nikým zpochybňována.

„... přišel jsem jako dítě. Už si nepamatuji, že bych měl podstupovat nějaký zvláštní přijímací rituál...“ (Marek, 33)

„... nic jako takovýho jako nějaký přijímaní jsme nedělali. Prostě byl nábor ve vesnici a já jsem se přihlásil s kamarádama a přišel do hasičárny...“ (Pavel, 40)

Další skupinkou byli informátoři, kteří přišli již v dospělém věku a snažili se zapojit především tím, že se stali součástí sportovního družstva. Právě ve sportovním družstvu dochází k procesům ritualizace

vstupu, kdy je nutné členy rituálně očistit a přijmout za platnou součást kolektivu. Děje se tak na základě vhození do nádrže s vodou po sportovním klání. Zpravidla po jejich první účasti na závodech.

„...ano, u nás ve sboru křtíme nové členy vodou hned na prvních závodech...“ (Josef, 21)

„... jo, pořádným členem jsem byl až po prvním koupání v kádi. A to jsem snad ani nezávodil. To holt musí podstoupit každý. To je taková tradice tady u nás, u hasičů...“ (Tomáš, 50)

Kromě křtu vodou volí některá sdružení i to, aby nově příchozí členi složili slib. Slib, který dobrovolníky zavazuje k tomu, že budou svoji činnost vykonávat především čestně bez nároku na zisk, slávu, jenom z čiré vůle být druhému ku pomoci. Spolku budou sloužit celou svojí duší a tělem jenom při nejlepší vůli, jednat statečně a s rozvahou, a budou především obětavý. Svě kolegy budou považovat za bratry, nad které se nebudou povyšovat. Od dobrovolného hasiče se čeká povaha šlechtná a vlastenecká, počestná a vlídná. Užitečnost zřízení je lepší dokázat skutky než slovy a mají-li na sobě čestný stejnokroj, pamatují, že nevhodným chováním nezpůsobí hanbu jen sobě, ale zřízení, jehož znak nosí.

Hasičský slib je součástí přijímání nových členů již od druhé poloviny 19. století, kdy spolky začaly, na základě vládního povolení, vznikat. Obsahová podoba je nezměněná. Dobrovolníky tak staví do rolí rozvážných a statečných vlastenců, kteří mají být vždy připraveni vyrazit na pomoc bližnímu a vlasti. Ve slibu dobrovolných hasičů lze nalézt prvky kolektivní identity. Zvláště v části, která hovoří o to, že v případě nedůstojného chování nedělá jedinec ostudu sobě, ale především svému spolku.

Při rozhovorech informátoři dostávali otázku, zda i oni slavnostně slibovali, či nějakým způsobem přísahali na toto desatero. Většina mých respondentů odpověděla, že ví, že něco jako tento slib existuje,

ale že nijak veřejně neslibovali, že se budou těchto pravidel držet. Zvláště pak informátoři, kteří vstoupili do spolku jako děti, přiznali, že sice byli v duchu slibu v dětském kroužku vychovávaní, ale nikdy se nezúčastnili zvláštního ceremoniálu, kdy by nějakým způsobem slavnostně zavazovali k dodržování slibu. Pouze jediná organizace pořádala slavnostní slibování, kdy se akce účastnil starosta obce, velitel hasičů, sbor hasičů a noví členové, kteří měli do organizace vstoupit.

„... byl to celkem zážitek, každej byl ve slavnostní uniformě a já a ještě další tři kolegové jsme byli přijati do sboru. Nejdřív se přečetl ten slib a pak už jsme jenom řekli: Tak slibuji! A byli z nás dobrovolní hasiči. Bylo by pěkný, kdyby se drželo i jinde...“ (Petr, 33)

Přijímání nových členů se neděje jenom na základě složení slibu či křtění vodou. Dobrovolní hasiči jsou celorepubliková organizace, která si vede přesné záznamy o každém svém členu pomocí centrální evidence. V případě, že chce nový člen vstoupit mezi dobrovolné hasiče, musí vyplnit přihlášku, zaregistrovat se a pak každoročně platit symbolický finanční příspěvek organizaci, které je součástí.

Vyjma rodiny, kamarádů a individuálních pocitů někam patřit hraje další významnou roli ve spolkovém životě dobrovolných hasičů požární sport. Sport se řadí k dalším důvodům, proč lidé vstupují mezi řady dobrovolných hasičů. Na venkově není paleta pro vykonávání sportu moc pestrá a tak, kdo chce vykonávat nějaký kolektivní sport, jeho volba často padá na dobrovolné hasiče.

„... když jako chcete bejt dobrý, někam to dotáhnout, musíte mít zázemí, trať, na který můžete trénovat, a to tady nemáme. Takže děláme sport hlavně pro zábavu...“ (Václav, 45)

„...stala jsem se dobrovolnou hasičkou především z absence jakéhokoliv sportu v naší malé vesnici. Začala tam nejprve chodit moje kamarádka, jejíž maminka byla už léta členem a mě bylo líto, že nemám co dělat, vyslovila jsem tedy před kamarádkou přání, že bych také chtěla

být členem. Zmínila se na schůzi a zajistila moje údaje, zaplatila jsem příspěvek a hurá, už jsem začala chodit na tréninky...“ (Monika, 30)

Pohyb a požární sport patří mezi hlavní náplně hasičského bytí. Zvláště pro mladší generace. Sportovní stránka dobrovolných hasičů patří mezi nejoblíbenější venkovské aktivity. Vzhledem k omezenému počtu sportovních aktivit, jaké venkovské prostředí nabízí je to celkem logické, že volba sportovní aktivity padne právě na dobrovolné hasiče.

„... dělám hasiče, protože kromě fotbalu, toho tady na vesnici moc nemáme...“ (Jan, 18)

Přijímací rituály slouží jako přechod mezi dvěma stavy. V případě spolku dobrovolných hasičů tento rituál nabývá několika podob. Od formálního vyplnění přihlášky do spolku, přes rituální očištění v podobě koupání v nádrži s vodou až po slavnostní složení slibu, kdy za přítomnosti zasvěcených členů nováčků přísahá, že bude spolek pracovat podle svého nejlepšího vědomí.

4.2 Identita

Kolektivní identita je hluboký vnitřní pocit, který je sdílen všemi členy spolku. Jednotliví členové pak sami sebe nazývají kolektivním MY. My, zde vystupuje jako zástupce pro organizaci. My jsme členi organizace dobrovolných hasičů. Patříme pod křídla SH ČMS. Toto odlišení je, ale ovšem velice vágní a nic neříkající. Jenom to stanovuje pevné hranice, kdo je součástí spolku a kdo ne. Ale identita a vymezení se v rámci lokality je složitější. Proto je potřeba se zaměřit na rozdělení my a oni na nižších úrovních. Kategorie my a oni může být použita při detailnějším popisu situace. Kategorie my a oni nebude použita na republikové úrovni, ale bude přenesena na regionální, dokonce na lokální úroveň. Jak silná je identita MY jako dobrovolní hasiči v rámci jedné obce?

4.2.1 Projevy identity

Kolektivní identita na lokální úrovni má několik symbolů, které manifestují příslušnost ke klubu. Tyto klubové barvy, jak by řekli fotbalový fanoušci, jsou součástí jak oblečení, tak dalších signifikantních znaků spolku.

Mezi hlavní význačné znaky identity patří místo, kde organizace působí. Jak se jednou člen rozhodne pro působení v jedné obci, není zde prostor, aby změnil své rozhodnutí. Ano, na formální úrovni může požádat o přestup. Ale na lokální úrovni dochází ke konkurenčnímu boji jednotlivých spolků. A tak si nemohou dovolit, aby jednotliví členové přecházeli, podle toho jak se v daný okamžik rozhodnou. I pro ostatní členy okolních spolků příslušnost ke skupině je jasné znamení toho, že člen reprezentuje svojí obec. Výběr obce, kterou reprezentují, se odvíjí především od místa trvalého bydliště jednotlivce. Kde bydlím, tam působím v organizaci. Ale jako vždycky se najdou i výjimky.

*„... já jsem u hasičů v sousední vesnici. Je to kvůli tátovi, on se tam narodil, a chodil do hasičů od mala, a když začal vést kroužek mladých hasičů, tak jsem začala chodit rovnou tam. Musím říct, že je to někdy únavné. Jak nebydlím ve stejné vesnici jako zbytek lidí ze sboru, tak i když jsou všichni v pohodě a berou nás, tak prostě si přijdu někdy odstrčená. Prostě je to o pocitu. Nejsem jedna z nich. Nejsem ze stejné vesnice, nemám ty zprávy z první ruky jako ostatní. Nejsem jejich...“
(Markéta, 25)*

Informátorka nabývá určitého dojmu vnitřní diskriminace, že i když je součástí stejné organizace, nemůže se zbavit dojmu, že není plnohodnotnou součástí spolku.

Hostování a půjčování členů navzájem moc nefunguje. Institut půjčování je plný pochybností vůči těm druhým. Ti druzí, ač jsou také ve stejné organizaci, jsou stále cizí, protože jsou chápáni jako součást sousedského sdružení. A navíc hostující členové už ani nejsou součástí

bývalého spolku. Zůstali někde mezi dvěma skupinami. Nejsou jasně zařaditelní. Jedinec se stává jistým způsobem podezřelý. Vystávají zde pochybnosti, že půjčený člen poškodí celý tým, za účelem prospěchu týmu vlastního.

„...hostování není dobrý. Je tam možnost, že by je ten půjčený mohl záměrně poškodit...“(Veronika, 35)

„...tak určitě hostování je dobrá věc, jelikož, někdo chce závodit a je lepší než ostatní v tom týmu a chce se zviditelnit, takže jde za lepším týmem. Horší možná bude jen to, že kolektiv si nevybereš, může se stát, že kolektiv v hostovacím týmu, že tě prostě nechce přijmout, to je potom známka toho, že musíš pryč a zvolit si jiný tým, jelikož v hasičích je tohle klíčové, pokud je špatný kolektiv, jsou i špatné výsledky v závodech a může dojít k tomu, že se tým rozpadne. V hasičích je potom ještě blbě to, že pokud hostuješ někde jinde mimo své bydliště, musíš tam dojíždět, a když se ti sejde na tréninku jenom pět lidí i když jich tam má být sedm, je to také problém, dojde ke zrušení tréninku a nic se nenatrénuje a to se také potom ukáže ve výsledku na závodech...“(Marie, 19)

Názory na hostování se různí. Jak bylo řečeno výše, kolektiv může člena odvrhnout, ale tato situace již tak často nenastává. Radikálnější názory hlásají spíše kolegové se špatnými zkušenostmi. Postupem času se informátoři především z mladší generace stali tolerantnější, protože si jsou vědomi, že aktivních sportovců je na venkově málo, a tak se na závodech musí uchýlovat k půjčování cizích členů a hostování vlastních členů v cizích týmech. Je to adaptace na nedostatek dobrých závodníků.

„...mnohokrát jsme využili hostování. Aktivních členů není mnoho a v případě, že někdo ochuraví, tak se snažíme vypůjčit člena a naopak půjčit člena. Dle mého názoru je hasičský sport hlavně o budování dobrých vztahů, takže si všichni vycházíme vstříc. Ovšem nejednou

se stalo, že zrovna zapůjčený člen pokazil útok a poté vznikaly různé pomluvy a dohady. Proto je lepší být ve vlastní sestavě...“ (Anna, 18)

Na druhé straně jsou odpovědi informátorů, kdy není na prvním místě příslušnost k místu, odkud pocházejí, ale příslušnost ke kolektivu. Ke kolektivu všech dobrovolných hasičů. Jejich identita se posunula od čistě lokálního vnímání, do chápání identity v celé šíři jako republikové organizace.

„...za cizí týmy jsem startoval několikrát a přišlo mi to vždy fajn, seznámil jsem se s lidmi i z jiného týmu a nikdy mi nepřišlo, že by tu danou osobu nějak nebrali. Byli rádi, že jsem jim pomohl. Nebaví mě to vesnické handrkování. Jsme přece všichni hasiči ne. Klidně bych běžel znova...“ (Jiří, 25)

„...běžel jsem za Lhotku asi dvakrát a v mládí jsem běhal často po jiných týmech. Byla to změna, líbilo se mi to, připadalo mi to, že mám na svých bedrech ještě větší zátěž. Nevidím v tom žádný problém, všichni jsme jedna rodina, myslím jako hasiči ...“ (Jan, 18)

Lokální vlastenectví ztrácí na síle, a především u mladé generace, se projevuje chápání spolku na republikové úrovni. Opouští se rivalita na lokální úrovni a spolky se zaměřují na spolupráci a dobré vztahy. Zdůrazňují, že jsou součástí jedné velké organizace. Navíc pro některé členy spolek překračuje hranice formality a stává se doslova jejich rodinou.

„...jsme přece všichni hasiči ne, jedna velká hasičská rodina...“ (Jiří, 25)

Nejenom místo působení spolku je důležité, ale mezi další identifikační znaky dobrovolných hasičů patří oblečení. Uvnitř vesnice je důležité se odlišovat od obyvatel, kteří nejsou součástí spolku. Všichni dobrovolní hasiči mají jednotný stejnokroj. V rámci tohoto stejnokroje dochází k odlišení. Jakým způsobem toho dosahují? Na bundy svých uniforem si dávají takzvané domovenky, tedy na rukávu nosí název obce,

ze které pochází jejich sbor. Pod domovenkou je zpravidla umístěn znak dobrovolných hasičů. Znak lze použít schválený SH ČMS. Tento znak má podobu státního znaku, kdy okolo něj jsou umístěné listy lípy s hasičskými žebříky. Nebo pokud se spolek rozhodne, že si v rámci své individuality navrhne vlastní symbol. Tedy takový, který věrně kopíruje znak SHČMS, s tím, že státní znak je vyměněn za znak vesnice, nebo spolku. Znak pak nosí na oblečení, umísťují ho na vozidla a také je vyobrazen na praporu sdružení.

Kromě znaku bývá také k symbolům dobrovolných hasičů přiřazován Svatý Florián. Sošky svatého Floriána jsou častou ozdobou v obecních požárních zbrojnicích. Ačkoliv Česká republika patří mezi země s vysokým počtem ateistů, tak mezi hasiči je rozšířen jistý druh víry. Není to křesťanská víra v pravém slova smyslu. Je to jistý druh zaříkávání nebo magie. Při přebírání praporu či darování nového vozidla od státu či obce je vždy ceremoniálu přítomen farář, který tu novou přijímanou věc pokřtí. Nový atribut je vždy vysvěcen. Je to zvyk, který nikdo z informátorů neuměl nijak definovat.

Prapor organizace je velice nákladná záležitost, nežádka jeho pořizovací hodnota dosahuje desetitisíců korun. Symbolická hodnota praporu je nevyčíslitelná. Prapor je vlajka organizace. Stává se součástí slavnostního slibu, kdy je zástupným symbolem celé organizace. S praporem spolky navštěvují historické slavnosti. Prapor spolku je jedním ze znaků, které podporují rivalitu obcí. Informátoři sice hovoří o tom, že poměry v organizaci jsou jiné, že je potíráno lokální soupeření, ale vlajka místního spolku stále zůstává znakem, jak na tom je spolek především finančně.

Nyní ale zpět k oblečení, jak je uvedeno výše, dobrovolníci oblékají stejnokroj, který slouží nejenom jako pracovní ochranná pomůcka, ale také jako signifikantní znak, který dokládá jasnou příslušnost ke skupině. Na první pohled můžeme jasně říci, ano to je příslušník spolku dobrovolných hasičů. A díky dalším výše popsaným znakům jsme

dokonce schopni člena přiřadit ke konkrétnímu kolektivu. Jako další snaha o individualismus v rámci celorepublikového kolektivu dochází k tomu, že každý spolek nosí vlastní trička. Každý lokální kolektiv se snaží vytvořit si vlastní kolekci triček, která budou sloužit jako poznávací znamení pro své nositele. Jako snaha odlišit se od jiných obcí.

Členové sportovních družstev tvoří výjimku, co se týká oblečení. Většinou mají úplně jiné úbory než zbytek spolku, který nezávodí. V poslední době sportovní družstva opouštějí klasické neforemné montérky a běhají ve sportovních dresech, které mají blízko k oblečení atletů. I tato změna si vysloužila kritiku. Několik informátorů se svěřilo, že elastické oblečení, naproti své funkčnosti, se stává terčem posměchu a trapných narážek především ze strany nesoutěžících členů spolku.

„... jo, jednou se nám dokonce stalo, že nás nechtěli pustit na start kvůli tomu, že jsme s holkama měly elastáky. Vždyť to ničemu neodporuje, pravidla splňujeme tak co. Víte, pořád se mluví o tom, že hasiči jsou moderní spolek, ale já myslím, že pořád ještě v nich přežívá dost mumií, které blokují pokrok...“ (Markéta, 25)

Kromě oblečení k pocitu kolektivní identity přispívá i místo, kde se spolek může scházet. Každá obec, vesnice či víska disponuje nějakou budovou, o které lze hovořit jako o požární zbrojnici. Je to místo, které dobrovolníkům poskytuje zázemí a možnost realizovat se.

Dalším významným prvkem v rámci kolektivní identity je vůbec spolek sám. Dobrovolní hasiči jsou organizace s dlouhou historií, která od svého vzniku hlásá ušlechtilé myšlenky pomoci a altruismu.

„...nejvíce mě baví soudržnost - hasiči jsou zkrátka jedinečná komunita ochotná bezostyšně pomoci kdykoliv a komukoliv...“ (Monika, 30)

Není možné, aby člen byl ve spolku celý den. Jsou chvíle, kdy opouští půdu spolku a zapojuje se do běžných každodenních činností. Ale ani zde nemusí přestávat dokazovat svojí spolkovou identitu,

kteřou si v organizaci vybudoval. Kromě aktivního hlášení se k dobrovolným hasičům, je běžnou praxí zdobit si svá soukromá vozidla samolepkami či jinými znaky, které ukazují na to, že řidič patří k dobrovolným hasičům. Jedná se o zřejmý důkaz, že spolková identita překročila hranice organizace a dobrovolník svou hasičskou roli manifestuje i v soukromém životě. Účinkující se svým výkonem zcela ztotožňuje, a může být zcela upřímně přesvědčen, že zdání reality, které předvádí je realitou skutečnou. Jedinec si buduje osobní fasádu kam můžeme zahrnout odznaky úřadu či hodnosti, oblečení, vzhled, mluvu, výrazy a gesta (Goffman 1999, 25 - 30). Tato fasáda je však pod přímým vlivem spolku jako takového. Jedinec pouze přejímá prvky organizace, které pak aplikuje do soukromého života mimo komunitu.

4.3 Genderové role

Práce si neklade za cíl nějak významně se zabývat nastavením genderových otázek v celé společnosti. Tato část je věnována pouze tomu, jak se dobrovolní hasiči staví ke genderovým rolím, uvnitř svého spolku. Dobrovolní hasiči nejsou nijak genderově vyhraněný spolek. Zapojit se mohou ženy i muži. Podle stanov organizace mají stejná práva i povinnosti. Ale praxe bývá jiná.

Citlivé téma genderových rolí bylo rozpracováno v několika otázkách. Nešlo přímo o otázky, ale spíše o téma, ke kterému informátoři dostali prostor se vyjádřit. Šlo především o zachycení postojů a nálad, jak se informátoři k tématu genderu staví.

*„...ženy k hasičům určitě patří. U nás tvoří čtvrtinu členské základny. Jejich činnost vidím jako pozitivní přínos celé organizaci...“
(Václav, 45)*

*„...bez žen to nejde, vždyť jsou aktivní jako rozhodčí ve sportu, nebo jako vedoucí mladých hasičů i dokonce starostky okresů...“
(Milan, 52)*

„...ale jo, jako manželky a přítelkyně hasičů můžou něco dělat. Ale já to vidím tak, že stejně jsou takový přidružený navíc, že sice jezdí na závody, ale jako divačky nic víc...“ (Marek, 33)

„...ženy mají rozhodně své místo u sboru, musí přece někdo po nás uklízet...“ (Josef, 21)

„... ženy mají být součástí hasičů, protože mají cit pro perfektnost...“ (Pavel, 40)

Odpovědi mužských informátorů se pohybují od rovnosti genderů až po sklouzávání a přiřazování ženám typické role. Genderové role jsou v podvědomí lidí mylně utvářené na základě vnímání určitých dichotomických vlastností, které samy o sobě nijak nesouvisí s pohlavními rozdíly. Genderový symbolismus a genderová organizace společenské dělby práce se z generace na generaci reprodukuje tím, že se jedinci v průběhu socializace učí genderovým rolím. Noví členové společnosti si okolní svět osvojují tak, jak se jim jeví, včetně již existující hierarchicky uspořádané genderové struktury, která je opět vybavena mocnou normativní silou. Společenské instituce vyžadují od svých členů, aby hráli tu roli, která odpovídá jejich genderové sebe-definici. Rolová hra je vždy závislá na kontextu situace a prostředí (Šmausová 2002, 21). Spolky tedy pouze přebírají chápání genderu z většinové společnosti. Ženám přiřazují role matek-rodíček a učitelek, jak je to patrné především ve vztahu k výchově budoucích generací.

Ženy svoje pozice chápou jako rovné s muži, kdy nehraje roli gender, ale výsledky práce ve spolku.

„...pro tuto práci není kritériem pohlaví, ale čas, srdce a ochota.“ (Týna, 25)

„...každý člověk, jedno jestli muž či žena, má předpoklady k tomu být v něčem užitečný a mít z toho radost. Je mnoho žen, které jsou členkami našeho sboru a které mají tuto vlastnost mnohem silnější, než mají muži...“ (Jitka, 48)

4.4 Spolkový život

Dobrovolní hasiči jsou organizace, která disponuje velikou členskou základnou a často i majetkem a nemovitostmi, které má zapůjčené od obce. A tyto statky vyžadují péči. Organizace má tak na starosti správu budov a majetku. Zdánlivě snadná činnost se může podepsat na vztazích v celém spolku.

„...poslední dobou je to špatné. Jeden člen má potřebu řídit a konkurovat práci ostatních a vnucovat mám své názory. Hodně členů přestalo chodit a zapojovat se do činnosti spolku...“ (Petr, 32)

Organizace dobrovolných hasičů vyrůstá z altruistických kořenů myšlenky pomáhat bližním. Neustále je připomínán princip rovnosti. Ale praxe je často jiná. Lokální organizace je vedena několika jedinci, kterým je zbytek spolku podřízen. Tyto jedinci by měli být zvoleni zbytkem organizace v rámci tajných voleb jednou za pět let. Právo hlasovat má každý člen sboru starší 18 let. Po zvolení vedení se ustavuje výbor kolektivu, který má pravomoc vedení organizace a hospodaření s penězi. Jak vyplývá z výše uvedeného, často dochází k tomu, že sbor je řízen jednou rodinou nebo rodinným klanem. V případě, že člen dostane do rozporu s vedením, které je navíc ještě příbuzensky spřízněno, z pravidla to znamená konec jeho působení v organizaci.

To, že jedinec je formálně členem spolku ještě neznamena, že se musí aktivně podílet na každé činnosti organizace. Veškerá činnost je založena na ochotě věnovat dobrovolným hasičům svůj volný čas. Často se stává, že někteří členové mají času více oproti jiným, vznikají tak rozdíly v tom, kdo kolik udělal práce. Toto jednání pak vede ke sporům uvnitř spolku.

„... víte po celý rok je co dělat, ale stále to dělá ta samá parta. I přesto, že je nás ve sboru přes padesát, tak na brigádě se nás sejde třeba jenom deset. To pak nemáte náladu se stále a dokola s někým hádat. Vždyť to děláme všichni dobrovolně ne? ...“ (Milan, 52)

„... občas potkávám i lidi, kteří si sice jsou členy hasičů, ale za celý rok se v hasičárně neukážou, ale když jde o jídlo a chlast zadarmo, tak jsou první v řadě...“ (Josef, 21)

Ale spolkový život to nejsou jenom dohady a spory o to, kdo je aktivnější člen. Spolkový život v sobě nese i mnoho radosti a je také důvodem, proč se lidé přidávají k dobrovolným hasičům.

„...jsme dobrá parta, takže se scházíme i mimo brigády, závody a tréninky chodíme společně za zábavou či máme společné plány na víkend...“ (Anna, 18)

„...scházím se občas s holkama a s klukama z hasičů jsem, dá se říci každou volnou chvíli...“ (Jan, 18)

Nové vztahy, které vznikly v rámci spolků, zvláště u mladých lidí překračují hranice organizace. Mladí členové našli u dobrovolných hasičů partu lidí, s kterou si rozumí a tak se svými kolegy tráví většinu volného času. Ve spolku jedinec nenachází jenom přátele, ale může zde najít i životního partnera.

Spolkový život v sobě skrývá i výjimečné situace. Především jde o situace, které se týkají konkrétních členů. Ať již ty radostné jako jsou zásnuby, svatba či narození potomka, či ty smutné jakými jsou úmrtí a pohřby zasloužilých členů.

Nikdo z informátorů neměl přímou zkušenost se svatbou, na které by se nějakým způsobem podíleli hasiči. Pouze několik informátorů potvrdilo, že znají páry, které jeli na radnici vyzdobenými hasičskými vozy, nebo že ženich měl na sobě uniformu dobrovolných hasičů. Zde opět nastává situace, kdy spolková identita je silnější než individuální. Pár je ochotný manifestovat své členství ve spolku i na tak významné životní události jakou je svatba.

„... na mě už je to trochu moc. Já mám hasiče ráda, ale že bych musela mít hasičskou i svatbu, to asi ne...“ (Anna, 18)

„...hasičská svatba jo? No, tak proč ne, když si budu brát hasičku...“ (Josef, 21)

Kromě radostných událostí dochází v rámci spolkového života i událostem méně radostným. Zasloužilí hasiči, kteří ve spolku strávili prakticky celý svůj život, odcházejí. V případě, že umře člen spolku, zbylí členové pomáhají pozůstalým s pohřbem, který je z velké části financován z hasičského rozpočtu.

„... když umře hasič, je to, jako kdyby umřel někdo z rodiny. Snažíme se s rodinou soucítit, a podpořit jí, jak jenom to jde. Platíme část pohřbu a třeba posezení děláme taky v hasičárně...“ (Václav, 45)

Pan Václav jako jediný informátor měl přímou zkušenost s účastí na pohřbu, kdy vyprávěl, jak se takový obřad koná. Účastnil se pohřbu jednoho zasloužilého člena, který byl od mládí ve spolku.

„... no jak to probíhalo? Nejprve se hovoří o těch lidech, a protože ten pán byl u hasičů snad od narození, tak mě přišlo, že se hovořilo jenom o tom, co u hasičů dokázal... Nakonec se zahrály jeho oblíbené písničky a na závěr se pouštěli sirény na autech, která stála před hřbitovem...“ (Václav, 45)

4.4.1 Participace na kulturním životě

Dobrovolní hasiči jsou především nositelé vesnické kultury. Jako pořadatelé kulturních akcí, rozhodují o tom, co se v jejich obci bude dít. Jsou to právě oni, kdo na venkově rozhoduje o tom, kdy se bude například stavět Májka, pálit čarodějnice nebo zda bude Masopust.

„... řekl bych, že hasiči jsou nositelé místní kultury...“ (Václav, 45)

„...jsou to lidé, kteří se starají o chod vesnice...“ (Milan, 52)

Dobrovolní hasiči jsou často jediným fungujícím spolkem v rámci venkovského prostředí, proto se ujímají rolí animátorů obecního života.

Jaké akce tedy dobrovolníci pořádají? Mezi hlavní náplň především v zimním období patří organizace plesu. Dobrovolní hasiči jsou vyhlášení skrze své plesy. Ne, všechny spolky tuto kulturní akci pořádají, ale každý z mých informátorů se nějakého hasičského plesu zúčastnil.

„... pokud chcete zažít vesnici, musíte na ples...“ (Josef, 21)

Plesy v pravém slova smyslu to již dávno nejsou. A nároky pořadatelů se také místo od místa liší. Oblečení návštěvníků se stává méně formální a ples se podobá spíše taneční zábavě s hudbou.

Uspořádání akce jako je ples má svá jasně daná pravidla. Především v rámci organizace jsou jasně vymezené zásady a každý ví, nebo alespoň tuší, kde je jeho místo. Když pomineme zamluvení sálu, je nutné nějakým způsobem ples propagovat. To se děje na základě vlastní iniciativy. Je také nutné oslovit sponzory a vytvořit tombolu pro návštěvníky. Tombola na plese bývá také jediný důvod, proč někteří návštěvníci vůbec ples navštěvují. V průběhu plesu má každý člen svůj úkol. Podle informátorů jde především o to, aby byl zajištěn hladký průběh plesu a všichni zúčastnění se dobře pobavili. Ples zajišťuje největší finanční příjem, ze kterého spolky žijí celý rok. Další finanční tok plyne z obecního úřadu.

Svátky jara se na venkově vítají v podobě Masopustního veselí. Lidé v maskách procházejí obcí za doprovodu hudby. Po Masopustu následuje v květnu stavění Májky. Dobrovolníci se starají o to, aby se nad obcí tyčila ozdobená májka. Je zvykem také májku hlídat před případnými zloději ze sousední vesnice. Tak se u májky sedí až do dalšího dne do rána. Hlídní májky je záležitost mladých mužů. Když by byla májka pokácena a ukradena byla by to především jejich ostuda.

Od informátorů jsem se dozvěděla, že jedna z obcí navázala na komunistickou tradici oslav 1. Máje a tak pořádají prvomájové (pivní) slavnosti s průvodem alegorických vozů. A dobrovolní hasiči nesmí

při takové události chybět. V čele průvodu jsou zástupci místního spolku, který je následován kolegy ze spřátelených obcí v okolí. I upřádání v průvodu má jasná pravidla. Nemůže dojít k situaci, že by prapor v čele průvodu nesl nějaký nováček. V čele družiny vždy chodí vedoucí představitelé spolku a za nimi členové dětského kolektivu. Průvod uzavírají nazdobená hasičská auta. I když informátoři berou tuto akci jako recesistickou, tak jasná pravidla uspořádání průvodu nelze popřít.

Prvního června je Mezinárodní den dětí, a proto obce žádají spolky, jako jsou dobrovolní hasiči či členi Červeného kříže, aby pro děti z obce uspořádali nějaký zábavný program.

„... když nám starosta obce řekne, abychom dělali dětský den, tak vždycky souhlasíme. Většinou se sejdeme my ženský a dáme hlavy dohromady, vymyslíme nějaké hry, uděláme program, nakoupíme sladkosti a tak...“ (Veronika, 35)

Červnové odpoledne pro děti slouží také jako nábor mezi malé hasiče do kroužku. Dospělí hasiči mají připravený program, při kterém předvádí své vybavení a techniku.

Během léta se členi hasičského spolku soustředí především na závodění a tréninky. Informátoři uvedli, že léto bývá spíše volnější a je tak prostor zvelebovat vlastní budovy či hřiště.

„... přes léto nic moc nejde, buď jsou žně, nebo hnedka chmele. Kdo může, tak si sežene brigádu právě tam, zvláště mladý...“ (Milan, 52)

S příchodem nového školního roku se vrací soutěže pro děti i dospělé. Objíždí se lokální spolky, které pořádají soutěže. Jeden spolek se na podzim snaží zavést novou tradici. Mladé členky se rozhodly, že budou pořádat maškarní Halloweenskou zábavu. Je otázkou nakolik konzervativní venkovské prostředí přijme tento anglofonní svátek.

„... ta Halloweenská zábava je spíše takové zviditelnění se, chtěli jsme se lidem připomenout před komunálníma volbama, že tady jako

spolek existujem. No, jenže se to nějak chytlo a tak letos budeme dělat už čtvrtý ročník...“ (Anna, 18)

Na úplný závěr roku se hasiči starají o vánoční stromeček v obci. Je nutné najít vhodný strom, dopravit jej na určené místo a ozdobit. Při rozsvěcení stromečku jsou hasiči najímáni jako dozor, aby zajistili klidný průběh celé akce.

4.4.2 Participace v politice

Dle výpovědí informátorů dobrovolní hasiči jako politická strana, vstupují i do komunální politiky. Venkovská obecní politika je založena, spíše než na programech, tak na známých tvářích, které si svým jednáním získávají důvěru spoluobčanů. Tato důvěra a všeobecná známost jim pak může přinést křeslo v obecním zastupitelstvu. Jako členové zastupitelstva mají moc rozhodovat, které spolky se budou podporovat a které ne.

Při tomto konání se zdá jako nejlepší cesta pro všechny dobrovolnické spolky, aby se staly součástí komunální politiky a mohli svoji činnost propagovat přímo na obci.

4.5 Generační identita a vymezení

Dobrovolní hasiči v sobě nesou mnoho altruistických myšlenek. Přísahají, že budou bližnímu ku pomoci, vlasti soužit podle svého nejlepšího vědomí. Aby tyto myšlenky nezapadly v čase je nutné je předávat dalším generacím. Proto v řadách dobrovolných hasičů můžeme najít i děti od šesti let, ale často i mladší. V případě mladších dětí bych se zamyslela nad tím, zda se připojily z jejich vlastní vůle a nejsou pouze nástroj svých rodičů, kteří se v rámci zachování rodinných tradic uchylují k tomu, že přihlašují vlastní potomky pár dní po jejich narození. Obecné stanovy, které vydává SH ČMS, hovoří o tom, že členem dobrovolných hasičů se může stát jedinec, který dovrší věku

tří let. Je to pravidlo, které eliminuje přihlašování nemluvňat v kojeneckém věku. Praxe je ale nakonec jiná. Jedním z mých informátorů byl správce členské základny, který mi vyprávěl, že několikrát za dobu, co svojí funkci dělá, přihlašoval děti ve věku jednoho roku. Podle jeho názoru, toto chování v sobě popírá myšlenku dobrovolné participace ve spolku. Děti jsou nuceny být v organizaci jenom díky vůli svých rodičů. Toto rozhodování o budoucnosti svých dětí se týká pouze dětí, které mají rodiče ve spolku. Nestává se, že by někdo z vnějšku přišel a přihlásil by dítě k dobrovolnickému spolku bez jeho souhlasu.

Děti členů jsou buď přihlášeny, nebo se během svého dospívání rozhodnou, že půjdou ve stopách svých rodičů sami a dobrovolně. K této cestě se přihlásilo několik mých informátorů.

„... do hasičů mě přivedl táta, protože se stal vedoucím kroužku mladých hasičů. Nabídl mě, jestli taky nechci chodit. Tak jsem si říkala, že to jenom párkrát zkusím. A dnes je to už 15 let, co jsem do hasičárny přišla poprvé. Už kolikrát jsem chtěla skončit, ale nikdy jsem to neudělala. Možná kvůli tátovi...“ (Markéta, 25)

Děti členů spolků netvoří takový počet, aby to vystačilo na vytvoření dostatečné členské základny pro další činnost. A proto se dobrovolní hasiči uchylují k náborovým akcím, kdy se snaží do svých řad přilákat, co možná nejvíce dětí, které jsou ve školním věku.

4.5.1 Práce s dětmi a mládeží

Jenom výchova dětí k altruistickým myšlenkám není hlavní náplň činnosti s dětmi. Náplní práce s dětmi je především příprava na závodění. Hasičské děti ve věku od 6 do 15 let jsou zapojeny do celorepublikové soutěže, která nese název *hra Plamen*, kterou pořádá SH ČMS. *Hra Plamen* je název akce, která v sobě zahrnuje seriál soutěží, kdy dětská družstva soutěží mezi sebou na úrovni okresních, krajských a republikových kol. Sportovní činnost dětí je mnohem náročnější

než dospělých hasičů. Malí sportovci musí natrénovat šest disciplín, které prověří jejich fyzické i mentální schopnosti.

Práce s dětmi je také jedním z hlavních důvodů, proč mezi dobrovolné hasiče vstupují ženy. V tomto případě jsou chápány jako učitelky (trenérky), které mají dostatek trpělivosti při práci s dětmi. Ženy mají děti naučit a vychovat pro budoucí působení v organizaci

„... manžel byl členem hasičů, a když jsem se přidala do kolektivu já, tak jsem začala vést kroužek mladých hasičů...“ (Zuzana, 33)

„... do spolku jsem přišla, když moje dcera začala chodit do kroužku mladých hasičů. Nejdřív jsem pomáhala lidem, co kroužek vedli. Až nakonec, když po hádkách odešli, jsem tam zůstala jako vedoucí dětí sama...“ (Veronika, 35)

Zajímavé je, že když děti povyrostou a jsou už zařazeny do kategorie dorostu, tak mezi trenéry už žádné ženy nenajdeme. Dorostenci i dorostenky jsou vedeny muži, kteří zde zastávají roli sportovních trenérů. Důvodem proč tomu tak je, může být hned několik. Především jde o to, že rodiče se pravidelně zapojují do akcí pořádaných dobrovolnými hasiči. Vzhledem k vysokému počtu dětí a malému počtu dopravních prostředků jsou právě rodiče malých závodníků jediná možnost jak se na závody dopravit. Rodiče jsou také pravidelní (a často i jediní) diváci a fanoušci na dětských soutěžích.

Mezi mými informátory, kteří ještě nemají vlastní děti, jsem zjišťovala, zda i oni povedou své potomky k působení v rámci dobrovolných hasičů. Odpovědi byly dosti protichůdné – od práva svobodně se rozhodnout až po plnění rodinných tradic, před kterými není možnost utéct.

„...to nechám na nich....“ (Markéta, 25)

„... ano, musí být u hasičů, to je nepsaná povinnost v naší rodině...“ (Jan, 18)

4.5.2 Střet generací

Když malí závodníci povyroستou a mají chuť dále pokračovat ve spolkovém životě, tak jsou stále více a více zapojováni do chodu spolku. Postupem času dostávají větší prostor projevovat své nápady a myšlenky.

Jenže zde vzniká problém. Starší generace, která prošla stejnou cestou jako nová nastupující generace, nechce opustit své pozice a tak se mladí hasiči potřebují vůči starším členům nějakým způsobem vymezit. I když jsou členy stejného spolku, tak zde vznikají generační střety, kdy mladí mají na problematiku odlišný názor a starší nechtějí připustit, že by se problém mohl řešit i jinak. Situace je o to výjimečnější, tím jak jsou dobrovolní hasiči klanová organizace, tak často dochází k rozporu mezi členy jedné rodiny.

„...s tátou jsme se pohádali několikrát, to je jasný. Jenom mě vždycky štválo, že to často nosil i domu. Je to škoda. Měl to nechat v hasičárně...“ (Marek, 33)

Vymezení mladších členů vůči starším může probíhat několika způsoby. Když jsem měla možnost zúčastnit se členské schůze, kde byli moji informátoři, tak při jedné příležitosti padl návrh na nové oblečení. Mladý člen navrhoval, že je potřeba pro své kolegy koupit nová trička. Starší velitel návrh vyslechl, ale jinak s ním více méně nesouhlasil.

Celý rozhovor pak pokračoval dalšími návrhy a jejich kritikou či řešením, ale chtěla jsem ukázat, jakým způsobem se generace mohou vzájemně vymezovat. A to skrze nějaké symboly, jakým je například oblečení. Mladý muž usiloval o změnu současného oblečení jenom proto, aby mohli být jiní oproti svým předchůdcům. Nebýt stejní jako generace před námi. Je to paradoxní, protože smyslem organizace je jednota a jasně definované hodnoty.

Přes tyto generační spory se spolek dobrovolných hasičů vyznačuje velkým respektem ke starším a zasloužilým členům v organizaci. Dobrovolníci jsou oceňováni za obětavou práci pro organizaci. Dostávají vyznamenání za roky strávené u organizace. A nabývají respektu a úcty ze strany mladší generace. Nikdo si nedovolí nějakým způsobem zpochybňovat činnost „zasloužilých“ hasičů, ať už je jakákoliv. Kdo kritizuje je ostrakizován.

Kromě oblečení je velkou snahou zástupců z mladé generace nějakým způsobem ukázat, že i oni jsou platnými členy spolku. Může se tak dít skrze pořádání vlastních akcí.

„... my, mladý pořádáme maškarní a starý, tedy starší generace má ples. Je to snaha ukázat všem, že na to taky máme, a že nejsme ty malé děti, za jaký nás pořád mají...“ (Anna, 18)

Informátorka chtěla naznačit, že je někdy složité zapojit se plně do dospělého života komunity, zvláště pak, když jste součástí dobrovolných hasičů od dětských let. Pořád jste v pozici mladého člena.

4.6 Hasiči a další spolky

Dobrovolní hasiči nejsou jediná organizace, která působí v rámci obce. Mezi další hráče ve venkovském občanském sektoru patří fotbalisté, myslivci, rybáři a jiné občanské spolky, které se sdružují buď za účelem nějaké aktivity, nebo na základě nějakého společného znaku. Tím společným rysem jsou často děti či domácí mazlíčci. A tak v obcích vznikají mateřská centra nebo kluby pro majitele psů.

Na lokální úrovni dochází k bojům mezi spolky, a to především o finanční zdroje. Obecní zastupitelstvo rozděljuje určitý obnos mezi místní spolky. Díky své veřejné činnosti o sobě spolky dávají vědět a sbírají tak symbolický kapitál, který se pak promítá do prostředků, s kterými mohou operovat. Právě proto vzniká mezi obecními spolky rivalita, která může přerůst v nepřátelství.

„...v obci existuje rivalita mezi spolky...“ (Marek, 33)

„...v očích ostatních spolků je jenom závist vůči nám...“ (Josef, 21)

Toto nepřátelství se především projevuje tím, že skupiny nejsou ochotné spolu nijak spolupracovat. Ani jednotliví členové spolků nepřekračují hranice organizací. Nestane se, že by dobrovolný hasič byl zároveň aktivní v mysliveckém spolku či u rybářů. Je to především z toho důvodu, že aktivní činnost v těchto spolcích je tolik časově náročná, že nelze skloubit více členství dohromady. Kromě časové náročnosti je zde také určitá klanová linie, která je aktivní pouze v jednom spolku. Jak uvedl mladý informátor Jan:

„ ...dát se k rybářům. To nikdy!...“

„... nikdo není u hasičů a zároveň třeba fotbalista. Nejde dělat tolik věcí najednou...“ (Martin, 30)

I přesto, že existuje obecní spolková rivalita, při kulturních akcích spolky aktivně spolupracují. Například je dobrá spolupráce mezi dobrovolnými hasiči a členy Červeného kříže. Nebo pokud se v obci konají slavnosti, jednotlivé organizace musí společně připravit program, v rámci kterého se bude každý spolek prezentovat.

Dobrovolní hasiči jsou další obecní spolek, který musí svojí činností dokázat, že si zaslouží podporu. Lokální nepřátelství je spíše spolkům ke škodě. Členové se pak soustředí na to, jak poškodit jméno konkurenčního spolku než, aby svoji energii soustředili na rozvoj vlastní organizace.

4.7 Pohled z vnějšku

V práci se stále hovoří o tom, jak hasiči vnímají sami sebe jako spolek. Zda jsou členové hrdí na to, že jsou součástí spolku. Ale v rámci identity je nutné nastavit zrcadlo i směrem do vlastních řad. Jak jsou

dobrovolní hasiči vnímání ve většinové společnosti? Informátoři dostali otázku: *Jak si myslí, že je vnímá česká společnost?*

„...působí jako opilecká skupina, ale dělají to jen někteří jedinci, kteří nemají ve sborech co dělat, a tak kazí jméno všech dobrovolných i profesionálních hasičů. Například jak máte potom v obci vysvětlovat, když lidi vidí hasičské auto před hospodou, že to nejste vy. Nikdo si nevšimne, že to byla parta ze sousední vesnice a ne my. Lidi vidí jenom hasiče a hází je do jednoho pytle...“ (Markéta, 25)

„...sportování, pořádání kulturních akcí a pomoc v obci obraz hasičů jistě zvedá, stále si však myslím, že lidé a média vidí dobrovolné hasiče jako opilé pupkaté hospodské typy. Lidi mají spíše směšné představy o činnosti, tedy alespoň v mém okolí...“ (Marie, 19)

Informátorky jasně pojmenovaly fenomén, který je s dobrovolnými hasiči spjatý. Dobrovolní hasiči nemají ve společnosti příliš lichotivý obraz. Jsou chápáni jako alkoholici, flákači či opilci. Ani filmová produkce tento obraz příliš nevylepší. Film Miloše Formana: *Hoří, má panenko (1967)*, je sice skoro padesát let starý, ale v povědomí společnosti nevytváří dojem fungující dobrovolnické organizace.

Ale i dobrovolní hasiči se snaží svůj obraz napravovat sami. Je zde snaha zavádět přísná opatření proti konzumaci alkoholu a naopak vystupovat jako moderní sdružení, které je v případě nouze bližnímu ku pomoci, jak to hlásá jejich hasičský slib.

„...jde o to být příkladem především těm mladejm. Když mě uvidí opilýho, tak co si řeknou? Jo, když to dělá on tak já taky. Když chceme napravovat, tak musíme začít především u nás starejch. Děcka musí mít pozitivní příklady...“ (Tomáš, 49)

„...v očích obyvatel obce je to odraz toho, co se dělá pro obyvatele. Pro někoho jsme skvělou oporou obce, pro jiného flákači, kteří jen natahují ruce pro peníze...“ (Jitka, 48)

„...v poslední době nás občané i obec začíná brát, ale podpora a uznání, že přinášíme značnou kulturu do obce, by mohla být určitě větší...“ (Jiří, 25)

„...když se něco stane, pak nás potřebují...“ (Martin, 29)

„...obraz hasičů se velmi změnil a stejně, jako je tomu ve vyspělých společnostech, i u nás již vnímám pohled na hasiče a jedno jestli profesionální, podnikové či dobrovolné, jako na velmi váženou a uznávanou činnost. Hasiči společnost přesvědčili, že nejsou hospodskými povaleči, jak byli v minulosti často vykreslováni a vnímáni, ale že jsou funkční organizací, která dokáže i s minimálními technickými prostředky pomoci kdykoliv, kdy je to potřeba, nebo kdy jsou o pomoc požádáni...“ (Milan, 52)

Především mladá generace se snaží zlepšit mediální obraz organizace dobrovolných hasičů. Snaží se je představovat jako aktivní sportovce a především pomocníky a záchranáře. Hasiči se snaží být všude. Vydávají vlastní noviny, píšou blogy, v televizi můžeme sledovat sportovní přenosy z mistrovství republiky, participují na sociálních sítích, vstupují do komunální politiky. Snaha prezentovat se v nejlepším světle se hasičům nemůže upřít.

Dobrovolní hasiči si jsou vědomi, že jejich obraz ve společnosti není zrovna nejlepší. Jsou ochotni přiznat, že pro většinovou společnost jsou ztělesněním vesnického opilství. Ale zaváděním pravidel a aktivní sebe-prezentací se snaží tento obraz změnit lepším. Především mladá generace se snaží distancovat od obrazu opilecké organizace, která je spíše obcí na obtíž než, aby jí přinášela něco pozitivního.

4.8 Budoucnost spolku

Jedna z posledních otázek pro informátory byla, jak vidí budoucnost dobrovolných hasičů. Ať již ve smyslu celé organizace, či jenom

své osoby v rámci spolku. Zda vůbec chtějí setrvat ve sdružení a být dál platnými členy organizace.

„... budoucnost je nejistá. Mladí se nedají odtrhnout od počítače a telefonů, takže kdo ví, jak to s námi bude. Ale já jsem optimistka a věřím, že dobrovolní hasiči tady budou stále...“ (Jitka, 48)

„...to není jenom u hasičů, to je celkově nezájem mladé generace o činnost v různých spolcích, nebo pracovat na úkor svého volného času zdarma. Můžeme děkovat, že zatím máme dost členů...“ (Václav, 45)

„...snad hasiče čeká dobrá budoucnost. Poslední dobou se stává, že začíná chybět potřeba pomáhat. Každý si hrabe na svém písečku. Lidi nechtějí pomáhat druhým a natož ještě zadarmo...“ (Veronika, 35)

„... budoucnost je především v našich dětech...“ (Tomáš, 49)

Podle výpovědí informátorů je zájem o dobrovolnou práci spíše stagnující. A spolek dobrovolných hasičů není žádnou výjimkou. Přes širokou členskou základnu informátoři hovořili spíše o tom, že by do svých řad potřebovali více mladých lidí, protože právě oni povedou jejich spolek v budoucnosti. Že oslavovat zasloužilé členy je užitečná činnost, ale pokud nebudou mít komu předat své zkušenosti, tak spolek skončí. Zvyk, aby se stal tradicí, musí být předáván dalším generacím.

Venkovské prostředí je limitované především ekonomickými stránkami. Je těžké najít dobré vzdělání a následně pak práci. Mladší informátoři sice přiznávají, že by rádi odešli za prací nebo studovat do větších měst, ale že pokud to jen bude možné, budou se vracet za spolkem, který se stal součástí jejich života.

„... na jednu stranu si říkám, že už jsem jinde, že chodím na vejšku v krajském městě, že odejdu od hasičů. Ale pak je tam něco, co mě stále táhne zpět. Pořád se vracím mezi hasiče a snažím se jim pomáhat. Někdy nechápu ani sebe, proč to dělám...“ (Markéta, 25)

Informátoři, kteří neplánují odchod z venkova do města, hovoří o tom, že jejich budoucnost v rámci spolku je zřejmá. Budou pokračovat v práci, která má pro ně smysl a kterou mají rádi.

„...budoucnost je jistá a výborná. Hasičina, ať už sportovní nebo kulturní, sdružuje osoby, které ji milují a vždycky budou dělat vše pro to, aby jejich spolek fungoval i nadále...“ (Marek, 33)

„... věřím, že to bude jen a jen lepší. Právě jsme zase dali dohromady sportovní družstvo. Do kroužku přicházejí nové děti. Přejde mi, že lidi u hasičů mají chuť dělat nové věci. Snad nám to vydrží a budoucnost nám přinese jenom dobro...“ (Pavel, 40)

Budoucnost dobrovolných hasičů souvisí především s ochotou věnovat svůj volný čas nějaké činnosti bez nároku na odměnu. Mnoho informátorů si na tento fakt stěžuje, že lidí, kteří se dobrovolně sdružují za účelem pomoci, je stále méně. Ale je to především jejich práce nabídnout nově příchozím výhody a benefity, které budou se členstvím spojeny.

Stále je zde fakt, že dobrovolní hasiči mají mnohaletou tradici a patří mezi nejmasovější spolek v rámci České republiky, takže jako organizace ihned nezaniknou.

5 INTERPRETACE A SHRNUÍ VÝSLEDKŮ

Ústředním tématem realizovaného výzkumu se stala kolektivní identita. Informátoři se svébytným způsobem vyjadřovali o členství ve spolku dobrovolných hasičů, které vytvářelo jejich společnou kolektivní identitu. Respondenti jsou součástí spolku, který je jak neodmyslitelnou součástí jejich životů a osobností, tak i součástí venkovské občanské společnosti jako celku. V uvedených úryvcích z výpovědí informátorů jsou zachyceny osobní příběhy, zážitky a zkušenosti, tak, jak o nich sami vyprávěli.

Z provedeného výzkumu je zřejmé, že se u všech dotazovaných dobrovolných hasičů vyvinula silná vazba ke spolku. Vzhledem k tomu, že většina informátorů přišla do spolku v dětském věku nebo díky svým rodinným příslušníkům, měli dostatek času, aby si vytvořili silné vazby na prostředí, ve kterém spolek existuje. Součástí kolektivní identity bývá i ztotožnění se s hodnotami a myšlenkami organizace. Výzkum přinesl jasné svědectví o tom, že kolektivní identita se snadno tvoří na základě příslušnosti ke skupině.

Informátoři již při vstupu do organizace přijímají hodnoty, které pak následně svým chováním manifestují. Jakmile je identita vytvořena, je posilována pomocí symbolických znaků. U dobrovolných hasičů je kolektivní identita především manifestována pomocí oblečení, sdíleného prostoru a sdílených myšlenek a cílů organizace. Sdílení společných věcí též slouží, jako signifikantní znak pro odlišení se od okolního obyvatelstva dané lokality. Konstrukce kolektivní identity je založena na kolektivní interní identifikaci členů, ale zároveň vychází i z externí kategorizace daného spolku jedinci mimo něj (Jenkins 2008, 93).

Členství ve spolku, mnoha ohledech v sobě nese výhody. Po podstoupení přijímacího rituálu jedinec přijímá statusy a role, které jsou úzce se spolkem spojeny. Členství ve spolku není jenom aktem dobré vůle či altruismu. Může také sloužit jako nástroj dosahování

vlastních cílů. Díky členství jedinec získává nové sociální vazby a rozšiřuje své dosavadní sociální sítě. Záleží už pouze na něm, jak takto nabytý sociální kapitál použije (například jako nástroj k dosažení pozice v komunální politice). Nově získaný sociální kapitál může být použit k prospěchu celé rodiny. Rodiče, kteří jsou členy spolku, často předávají získané statusy na své potomky, kteří jsou také členy organizace. Toto předávání funkcí zaručuje pokračování rodinné tradice, která je ve spolku dobrovolných hasičů významným prvkem. Z výzkumu tedy vyplývá, že dobrovolní hasiči v sobě ukrývají prvky klanové organizace, kde dochází k předávání statusů a funkcí z otce na syna.

Ačkoli dobrovolní hasiči na první pohled působí jako otevřená organizace, která nabádá ke vstupu kohokoli. Výzkum ukázal, že dobrovolní hasiči jsou často uzavřená exkluzivní skupina, kde rozhodují příbuzenské vazby a vnitřní spřízněnost s vedením spolku.

6 ZÁVĚR

Předmětem diplomové práce byl výzkum kolektivní identity uvnitř dobrovolnického spolku. Jako dobrovolnický spolek byli vybráni dobrovolní hasiči. Práce byla strukturována do několika kapitol, které se postupně věnovaly teorii, metodologii a analýze a interpretaci dosažených dat.

V teoretické části byla čtenářům nabídnuta východiska, ze kterých vycházel následný výzkum. Teorie se soustředí především na otázky prostoru, a to konkrétně venkovského prostoru, dále pak na identitu, kolektivní spolkovou identitu, občanský sektor a historii vybraného spolku dobrovolných hasičů. Teoretická východiska pak byla aplikována na výsledky výzkumu. Výzkum byl proveden v několika fázích a bylo využito kombinace několika metod. V první fázi výzkumu byla provedena pilotáž výzkumu. Hlavním účelem bylo získání dalších informací, které doplnily obraz činnosti dobrovolných hasičů. Data získané z této části výzkumu posloužila jako podklad pro sestavení rozhovoru. Při samotném kvalitativním výzkumu bylo provedeno několik narativních rozhovorů s vybranými informátory. Získané informace byly pak zanalyzovány v části zaměřené na interpretaci výsledků, kde došlo k propojení teorie s empirickými daty.

Hlavní přínos celé práce leží v aktuálnosti tématu. Spolková činnost hýbe celou společností, minimálně celým životem vesnice. Dobrovolnické spolky v sobě nesou opozice – spojují i rozdělují obyvatele venkova, jsou aktivní i pasivní. Názory na spolky se velice různí. Práce si kladla za dílčí cíl přispět svojí analýzou k těmto debatám o spolcích ve vesnickém prostoru.

Dobrovolní hasiči jsou velice významnou skupinou, která se podílí na podobě současné venkovské občanské společnosti. I přesto, že je ve spolku přes 350 tisíc obyvatel České republiky, tak se jim nedostává tolik pozornosti, kterou by chtěli.

Tato práce jistě neobsáhla celou šíři tématu, kterou dobrovolnické spolky, nebo přímo dobrovolní hasiči v sobě mají. Jako další výzkum navrhuji soustředit se na konkrétní skupiny uvnitř dobrovolných hasičů. Velice silnou skupinu tvoří děti a mládež. Zde by bylo zajímavé zaměřit se na jejich vidění světa dobrovolníků. Nebo výzkum více zaměřit na zbylé rodinné příslušníky, kteří do spolku dobrovolných hasičů nikdy nevstoupili. Jak jsou dobrovolní hasiči vnímáni a kategorizováni lidmi, kteří stojí mimo spolek, ale zároveň díky svým rodinným vazbám vlastně součástí spolku jsou.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

BARŠA, Pavel. Konstruktivismus a politika identit. *AntropoWEBZIN*, 2006, no. 1-2, s. 21 – 35.

BERGER, Peter., LUCKMANN, Thomas. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999.

BERNARD, Russel. *Research Methods in Anthropology: Qualitative and Quantitative Approaches*. Oxford: Altamira Press, 2006.

BUŠTÍKOVÁ, Lenka. Analýza sociálních sítí. *Sociologický časopis*, 1999, 35, s. 193 – 205.

DURKHEIM, Émile. *Společenská dělba práce*. Překlad Pavla Doležalová. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004.

ERIKSEN, Thomas Hylland. *Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008.

GEERTZ, Clifford. *Interpretace kultur: vybrané eseje*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000.

GOFFMAN, Erving. *Všichni hrajeme divadlo: sebeprezentace v každodenním životě*. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 1999.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005.

HOWARD, Marc M. *The weakness of civil society in post-Communist Europe*. New York, NY: Cambridge University Press, 2003.

FREY, William., ZIMMER, Zachary. *Defininghte City*. In: Paddison, Ronan (ed.). 2001. *Handbook of Urban Studies*. London: Sage Publications.

JANDOUREK, Jan. Sociologický slovník. 1. vydání. Praha: Portál, 2001.

JENKINS, Richard. *Social Identity*. 3rd edition. Oxon: Routledge, 2008.

KELLER, Jan. *Nejistota a důvěra, aneb, K čemu je modernitě dobrá tradice*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009.

KOPECKÝ, Petr. MUDDE, Cas., (eds.). *Uncivil society?: contentious politics in post-communist Europe*. 1st pub. London: Routledge, 2003.

LOEWENSTEIN, Bedřich. My a ti druzí. *Sociologický časopis*, 1995, 35, s. 187 – 200.

MACCLANCY, Jeremy. *Sport, Identity and Ethnicity*. Oxford: Berg Publishers, 2006.

MAJEROVÁ, KOSTELECKÝ, SÝKORA. *Sociální kapitál a rozvoj regionu. Příklad Kraje Vysočina*. Praha: Grada, 2011.

MALINA, Jaroslav. *Antropologický slovník, aneb, Co by mohl o člověku vědět každý člověk: (s přihlédnutím k dějinám literatury a umění)*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2009.

MORMONT, Marc. Who is rural? Or, how to be rural: towards a sociology of the rural. In: Mardsen, T., Lowe, P. and Whatmore, S. *Rural Restructuring: Global Processes and Their Responses*. London: Fulton. 21 – 44, 1990.

PORTES, Alejandro. Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology. *Annual Review of Sociology*. 1998, 24, s. 1 – 24.

POSPĚCH, Pavel. *Vynalézání venkova v ČR po roce 1989*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2014. Sociologická řada.

POTŮČEK, Martin. *Nejen trh: role trhu, státu a občanského sektoru v proměnách české společnosti*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997.

PUTNAM, Robert., D. *Bowling alone: the collapse and revival of american community*. 1st ed. New York: Simon & Schuster, 2000.

RATAJ, Tomáš., RATAJOVÁ, Jana. Úvodní studie. In: Lašťovka, Lašťovková, Rataj, Ratajová, Třikač. *Pražské spolky. Soupis pražských spolků na základě úředních evidencí z let 1895 – 1990*. Praha: Scriptorium, 1998)

SALAMON, Lester, ANHEIER, Helmut. *Nástup neziskového sektoru: (mezinárodní srovnání)*. Vyd. 1. Praha: Agnes, 1999.

SKOVAJSA, Marek. *Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál, 2010.

ŠALANDA, Bohuslav. Sport a hry v lokálním rámci (K sociální antropologii sportu). In: Budil, I., Horáková, Z., Ulrychová, M. *Antropologické symposium IV*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 164 – 177.

ŠMAUSOVÁ, Gerlinda. Proti tvrdošijné představě o ontické povaze gender a pohlaví. *SBORNÍK PRACÍ FAKULTY SOCIÁLNÍCH STUDIÍ BRNĚNSKÉ UNIVERZITY*, Sociální studia 7, 2002, s. 15 – 27.

TOUŠEK, Laco, Vybrané aspekty metodologie aplikované antropologie. In: Hirt, Tomáš (ed.). *Vybrané kapitoly z aplikované sociální antropologie*. Plzeň: Západočeská univerzita. 2012. s. 25-106.

TURNER, Victor Witter. *Průběh rituálu*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2004. Eseje/studie.

VAN GENNEP, Arnold. *Přechodové rituály: systematické studium rituálů*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996. Mythologie.

VELIČKO, TIMOŠENKO, PANKOV. *Současný požární sport*. 1. vyd. Praha: TEPS, 1989.

VEPŘEK, Karel. Funkční plochy českých a moravských měst 1970-1980-1990. In: *Město, venkovský prostor a krajina. Sborník vědecké konference Město, venkovský prostor a krajina IV, pořádané v Praze Fakultou architektury ČVUT*. Praha, 2005.

VILÁNEK, Jakub. *Historie a současnost požárního sportu v České republice a Československu*. Praha, 2008. Diplomová práce. Karlova univerzita.

WIRTH, Louis. *Urbanism as a Way of Life*. In: *The American Journal of Sociology*. Vol. 44, No.1, pp.1-24, 1938.

7.1 Elektronické zdroje

Oficiální informační server Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska www.dh.cz (citováno 10.3.2016)

7.2 Jiné zdroje

Kronika Sboru dobrovolných hasičů Kryry

8 RESUMÉ

Associations, voluntary organizations and social activities are an article that shapes the contemporary rural everyday life. Civil unions are a powerful social groups in villages, rural areas and small towns. Clubs can be an effective co-creator identity - give individuals a sense of difference and delimitation towards others, give instructions on how to conceptualise yourself and others.

The work aims to capture the collective identity of the association of voluntary firemen. How creates collective identity under a voluntary association. How the association manifests its collective identity. And how is this identity adopted by individual members of the association. Volunteer organizations are good grasp group because they have clearly defined boundaries, both socially and spatially, and their collective identity is a very good grip. Volunteer firemen currently comprises around 350,000 volunteers from among the Czech population. This, large membership base makes the volunteer firefighters, one of the strongest civil societies in the Czech Republic.

Volunteer firefighter, due to their action, we can find both in big cities and in small hamlets and villages, where the corporation is formed by only a few members. The work is divided into several chapters. The first part presents the theoretical concepts, which will underpin all subsequent research. There are introduced basic definition of rural areas. The rural space is not only the very site where the village is located, but it is a space full of specific social ties and networks that shape its current form. Civic associations, local clubs and organizations to sign a very large extent on the current appearance of the countryside.